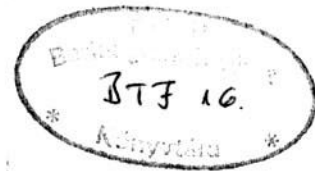

Eszterhás István

FOKOZOTTAN VÉDETT BARLANGOK ÉS JE-
LENTŐS BARLANGOK TUDOMÁNYOS KUTATÁ-
SÁT SZOLGÁLÓ KATASZTERI ADATGYŰJTÉS
A MEDVES – AJNÁC SKŐI-HEGYSÉGBEN

J E L E N T É S

a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat,
valamint a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási
Minisztérium Barlangtani Intézete között megkötött szerződés /2. sz./ 5. pontjában rögzített

Adatszolgáltatás a barlangkataszter kiegészítésére
/Medves-Ajnáckő/

című munkáról.

Készítette: Eszterhás István
Isztimér, 1988. október

Eszterhás István

FOKOZOTTAN VÉDETT BARLANGOK ÉS JELENTŐS BARLANGOK TUDOMÁNYOS
KUTATÁSÁT SZOLGÁLÓ KATASZTERI ADATGYŰJTÉS A MEDVES - AJNÁCS-
KŐI-HEGYSÉGBEN

/A IV. Bazalttábor tevékenysége/

Isztimér - 1988

Eszterhás István:

**FOKOZOTTAN VÉDETT BARLANGOK ÉS JELENTŐS BARLANGOK TUDOMÁNYOS
KUTATÁSÁT SZOLGÁLÓ KATASZTERI ADATGYŰJTÉS A MEDVES - AJNÁCS-
KŐI-HEGYSÉGBEN**

/A IV. Bazalttábor tevékenysége/

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat hosszútávú tudományos tervének 7.5. pontja szerinti "Nemkarsztos barlangok vizsgálata" témakörének munkaterve alapján került megrendezésre a IV. Bazalttábor 1988. július 7-17. között. A tábor tevékenysége kiterjedt a Medves - Ajnácskői-hegységnek mind a magyar, mind a szlovák részen a legigéretesebb területek speleológiai átvizsgálására.

A szervezés során elnyertük az MKBT Elnökségétől, hogy táborunkat társulati tábornak elismerje /E 20/88/. Megszereztük a kutatási engedélyt a hegység magyar területére /KVM Észak-magyarországi Felügyelőségének 917/1988 sz. engedélye/ és szlovák területére /Krajsky ustav pamitkovej starostlivosti a ochrany prody stredisko - Lučenec 1988. ápr. 15-i dátumu engedélye/. Ideiglenes sátoztábor engedélyt kaptunk a Ceredi Községi Tanácstól Mélylápán létesített táborunkra és az Almágyi /Gemersky Jablonec/ Magyar Nyelvű Elemi Iskolától az intézményük barlangkutató táborként való használatára. Meghirdettük a tábort a "Műsorfüzetben" és bőséges információkat tartalmazó egyéni meghívókat küldtünk szét az érdeklődést mutató kutatóknak. A tábor közös felszerelését az Alba Regia Barlangkutató Csoport és a Salgótarjáni Hegymászó Club adta. A tábori élet költségeit /utazás, étellemezés,

egyéni felszerelés/ a résztvevők saját maguk állták minden-
nemű befizetés mellőzésével.

A IV. Bazalttáborban 9 kutató vett részt, mert időben
sajnálatosan egybeesett a Társulati Központi Táborral és a
szlovákiai Nemzeti Barlangász Találkozóval. A résztvevők
a következők voltak:

1. Eszterhás István/Alba Regia/ kutatásvezető	10 nap
2. Németh Tibor /Alba Regia/ kutatásvezető	9 -"-
3. Gyurman Csaba /Bakony/ kutatásvezető	9 -"-
4. Gönczöl Imre /Alba Regia/	9 -"-
5. Gönczöl Timea /Alba Regia/	9 -"-
6. Szeidl István /Salgótarjáni Hegymászó Club/	10 -"-
7. Burka Lajos /szimpatizáns/	5 -"-
8. Dezső József /szimpatizáns/	5 -2-
9. Dr.Gaál Lajos /Szlv.Bgkut.Társ.Rimaszombati Cs/	3 -"-

A hegység magyar területén 1988. júl. 7-10. között
5 sátorból álló táborunk volt Mélylápán a forrás mellett,
Szlovákiában júl. 11-17. között az almagyi iskola testnevelé-
si kabinetjét /tornatermek, mosdók/ kaptuk meg. Az étkezés
többnyire kiscsoportosan és egyénileg történt hideg élelem-
ből, vagy melegített konzervekből, Szlovákiában éttermi
étkezést is megengedhettünk magunknak. A terepi kutatómun-
kán túl "kulturprogramként" várlátogatásokat, városnézése-
ket is szerveztünk. Táborunk életét tevékenységét egyetlen
magyar engedélyező szerv /MKBT, KVM, tanács/ sem tekintette
meg, Szlovákiában viszont mind a losonci felügyelet, mind a
szállástadó iskola vezetősége segítő érdeklődéssel kísérte
munkánkat /az érdeklődők sorából még a határőrség sem maradt
ki/.

A tábor egyik célja a hegység barlangjairól való kataszterezési adatgyűjtés. Egyrészt a már korábban is ismert barlangok alaposabb megismerése, másrészt terepbejárások során újabb barlangok számbavétele /különösen a szpeleológiai-
lag igen értékes Pogányvár déli peremének átvizsgálása/ és mindezek dokumentálása. Másik cél a törmelékfenék kibontása a Kis-kői-bazaltbarlangban és a Ragácsi-barlangban azok genetikájának igazolására. Továbbá a kínálkozó és lehetőségünket meg nem haladó tudományos vizsgálódások a litológia, mineralógia, hidrológia, geotika, biológia stb. területén.

A tábor ideje alatt 29 barlangban és 2 mesterséges üregben jártunk - ezek közül 13 korábban ismeretlen /publikálatlan/ volt. Eredményesen elvégeztük a Ragácsi-barlang genetikai ásatását, de a hatalmas mennyiségű törmelék miatt nem tudtuk befejezni a Kis-kői-bazaltbarlang genetikai feltárását. Ezeken túl számos tudományos vizsgálatot végeztünk a Medvas - Ajnácskői-hegységnek mind a magyar, mind a szlovák területén levő barlangjaiban. A továbbiakban utalunk a hegység szpeleológiájának korábbi ismereteire, soravesszük a tábor tevékenysége során szerzett újabb adatokat /terepbejárások tanulságait, a megismert barlangokat, és az egyéb szpeleológiai vizsgálatok eredményeit/, végezetül pedig a függelékben felsoroljuk a Medves - Ajnácskői-hegység eddig ismertté vált valamennyi barlangját és azok főbb paramétereit és adunk egy teljességre törekvő irodalomjegyzéket a szpeleológiai vonatkozású írásokból.

K O R Á B B I I S M E R E T E K

A Medves – Ajnácskői-hegység hozzávetőleg Salgótarján, Mátranovák, Rimaszombat, Losonc által határolt négyszögben kb. 1600 km² területen fekszik /déli 1/3-a Magyarországon, északi 2/3-a Csehszlovákiában van/. Hegyeinek többsége 300-500 m körüli magasságu, különböző típusu bazalttal fedett tanuhegy. A másfél- kétmillió évvel ezelőtti vulkánosság oligocén és miocén kori letarolt üledékes térszint takart be. Alaphegységének nagyobb része homokkő, közbetelepült riolittufa- és kőszénrétegekkel /BALOGH 1981, ESZTERLAC 1987-b, GÖBL 1866, HANGRÁD 1988, JUGOVICS 1935, 1942, 1944, 1948-a, 1948-b, KANTOR 1981, KLIMDA 1976-a, 1976-b, LÁNG 1967, MÁRTON 1983, SZENTES 1942/.

A hegység szpeleológiai kutatottsága közel 450 évre nyúlik vissza. Az első hazai tudományos igényű barlangleírás 1549-ből Wernher Györgytől származik és ez többek között a nógrád-megyei Füleki-barlangot is tárgyalja /WERNHER 1549/ - bár e barlang létezését többen kétségbe vonják /BÉL 1742, DÉNES 1969/, de nemléte sem bizonyított. A múlt században NYÁRY Jenő /1870/ írt a pogányvári barlangokról. Kifejezetten szpeleológiai kutatásokat a megelőző 30 évben mindössze hárman végeztek a hegységben, a magyarországi részen OZORAY György /1957/, a szlovákiai részen Vladimír STÁRKA /1967/ és Vlastimil PILOUS /1982/. 1987-ig a Medves – Ajnácskői-hegységből összesen 12 barlang lett több-kevesebb részletességgel publikálva /2 Magyarországról, 10 Szlovákiából/

Baglyas-kői-bazalttüreg	H
Kis-kői-bazaltbarlang	H
Ragácsi-barlang	CS
Ragácsi-kürtő	CS
Lakó-barlang	CS
Ördögfej-barlang	CS
Pogányvár 3.sz.barlangja	CS
Hasadék-barlang	CS
Pogányvár 5.sz.barlangja	CS
Pogányvár 6.sz.barlangja	CS
Jeges-barlang	CS
Füleki-barlang	CS

Az MKBT Vulkánszpeleológiai Kollektívája 1987-ben két alkalommal végzett kataszterező tevékenységet a hegységben /ESZTERHÁS 1987-b/. E munkák során átvizsgálták, térképezték /ujratérképezték/ a már korábban ismert barlangok közül 8-at, valamint számbavettek további 8, korábban ismeretlen barlangot.

Kis-kői-álbarlang	H
Pogányvár 8.sz.barlangja	CS
Pogányvár 9.sz.barlangja	CS
Pogányvári-résbarlang	CS
Zabodai-bazaltbarlang	CS
Zaboda felső barlangja	CS
Zabodai-résbarlang	CS
Zabodai-omladékbarlang	CS

Igy 1987 végére a hegységből 20 barlang vált ismertté, melyek közül 19-et részletesen, vagy vázlatosan leírtunk

/ESZTERHÁS 1987-b/, kivéve az azonosítatlan Füleki-barlangot.

1988. év tavaszán újabb terepbejárás során sikerült megismerni további 3 újabb barlangot /ESZTERHÁS 1988/

Szivás-kői-barlang	H
Kis Szilvás-kői-sziklahasadék	H
Pécs-kői-barlang	H

Az IV. Bazalttábor megkezdése előtt a Medves – Ajnács-kői-hegységből összesen 23 bazaltbarlangról volt tudomásunk. A tábor tevékenysége során újabb 13, korábban ismeretlen barlangot katasztereztünk, így jelenleg 36 bazaltbarlangról tudunk a hegységben.

T E R E P B E J Á R Á S O K

A tábor ideje alatt a magyarországi részen átvizsgáltuk a Kis-kő /381,2/ bazaltkupját, a két alacsonyabb Mélylápai-kupot és a Nagy-kő /522,5/ bazaltkupját, valamint kevésbé részletesen megnéztük a Szilvás-kő /628,1/ bazaltgerincét és a Baglyas-kő /301/ nekjét.

A Kis-kő alaposabb átvizsgálása során dolgoztunk a Kis-kői-bazaltbarlangban, kataszterileg felmértük a Kis-kői-álbarlangot és találtunk e vulkáni kup féli oldalában két bányászati módszerekkel kihasznált tárat. Ezekről e dolgozat további részeiben fogunk részletesebben beszámolni. A Kis-kőtől délnyugat felé, az előbbi alacsonyabb, kisebb két vulkáni kup van, melyeket az 1:25000 léptékű térkép sem jelöl névvel /1:10000-es térképhez nem jutottunk hozzá/, így mi csak Mélylápai-kupoknak említjük. A Kis-kőhöz közelebbi

kup szabályos, tetőrégióján nyílt fűves vegetáció, oldalán és törmelékletőjén ritka tölgyes található, barlangnak semmi nyoma nem látszik rajta. A Kis-kőtől távolabbi /Mélylápához közelebb eső/ még alacsonyabb kup nyugati oldalán felhagyott kőbánya van, többi részét ritka tölgyerdő borítja, barlangot, vagy annak nyomát e kupon sem észleltük. A Nagy-kő homokkőre települt sztrató kup. Törmelékes letőjét tölgyerdő borítja, csucsrégióján csak foltokban fordul elő a gyér növényzet a bazaltsziklák között. Barlangot, vagy annak maradványát a Nagy-kőn sem találtunk. A Szilvás-kőt csak futólag néztük át, végigmentünk a hasadérendszer peremén, beereszkedtünk a hasadék déli részébe, valamint az északi részből nyíló Szilvás-kői-barlang elejébe. Kollektívánk a helyszínen úgy vélekedett, hogy idő hiányában e speleológiailag jelentős heggyel csak egy későbbi tábor keretei között tudunk érdemben foglalkozni. A Baglyas-kőt és barlangját csak tanulmányi turaként kerestük fel, bemutatva azon társainknak, kik még nem ismerték.

Szlovákiai terepbejárásain során végigjártuk a Borkuti-tetőt /Vodokás - 427/, a Ragácsot /Ragác - 537/, az ajnácskői Vár-hegyet /Hajnáčsky hrad - 335/, a Medves-fennsík északi részét /Medvedia - 550/ a Medves magasával /Medvedia vysina - 671/ a Kopasszával /Dunivá hora - 607/, a Somos-kőt /Šomoška - 526/, a Pogányvár /Pohansky hrad/- 578/ déli részét és a füleki Vár-hegyet /Fil'akovsky hrad - 243/.

A felsorolt hegyek közül csak a Ragácson és a Pogányváron találtunk barlangokat. Egyrészt a már korábban is ismert üregeket /ESZTERHÁS 1987-b, JUGOVICS 1944, LÁZNOSKY 1933, NYÁRY 1870, PILOUS 1982, STÁRKA 1967/ kerestük fel további vizsgálódás céljából, másrészt a Pogányvár déli peremén sike-

rült 13 újabb barlangot is találni - így a Pogányvár összes ismert barlangjainak száma 23 lett. Ezekről a továbbiakban részletesebben szólnunk. A többi hegy speleológiai terepbejárása negatív eredményt hozott, bár a vulkáni formák lepusztulásának megfigyelése igen tanulságos volt.

1988-ban KATASZTERILEG ÁTVIZSGÁLT BARLANGOK

Kis-kői-álbarlang

A barlang a Medves - Ajnácskői-hegység magyarországi részének legkeletibb, Szilaspogony területén levő bazaltkupján, a Kis-kőn van. A barlangot 1987-ben kollektívánk regisztrálta, de részletesen nem vizsgálta át /ESZTERHÁS 1987-b, 1988/ - mások által való említéséről nem tudunk. Barlangkataszteri felosztás szerint az 5230-as tájegységre esik. Tengerszint feletti magassága 360 m, a csucstól mintegy 20 m-rel lejjebb, a törmeléklető délkeleti oldalának felső régiójában van. Megközelíthető Szilaspogony felől a mélylápai "dózeruton" /3,5 km/, vagy Bárnáról a Vadicsa-tetőn át leromlott szekéruton és gyalogösvényen /3 km/.

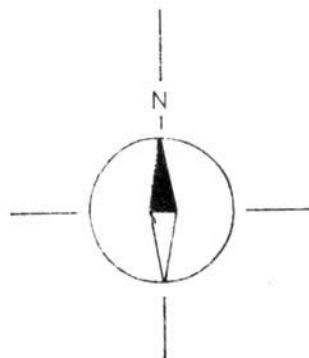
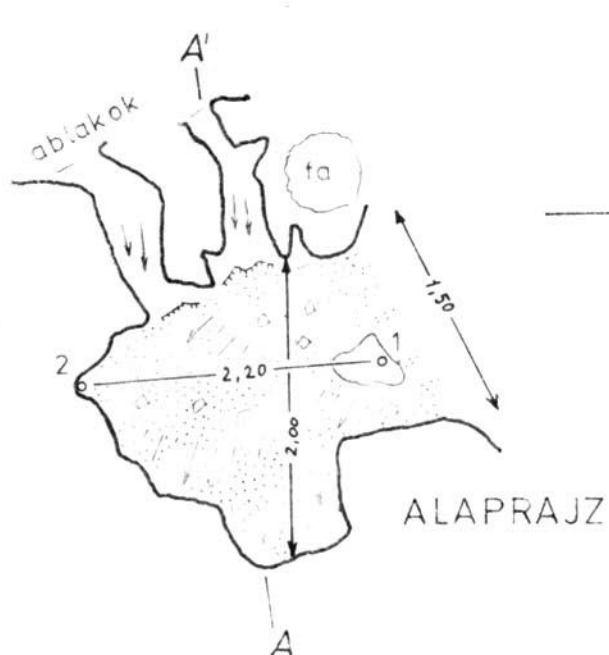
A barlang egy nagyméretű, kb. 4x5 m-es legurult sziklatömb alatt található. Bejárata kelet felé néző alacsony, széles ferde nyílás /szélessége 1,5 m, magassága 40 cm/. Belseje délnyugatra lejtő lapos kuszójárat. Gyakorlatilag egyetlen lapos fülke /2,2 x 2,0 m, magassága 30-40 cm/, melyből észak felé két keskeny nyílás indul. Ezeken beszűrődik a fény. A fülke mennyezetét egy darabból álló bazaltsziklatömb alkotja, alját törmelék és sok szél által besodort avar. Genetikailag nagyméretű törmelék alatt alakult álbarlang, melynek ásványi képződményei nincsenek. Az üreg jól átszellő-

SZILASPOGONY, KIS-KÖ

KIS-KÖI-ÁLBARLANG

Felmérte: Eszterhás István és Szeidl István 1988. VII. 8-án

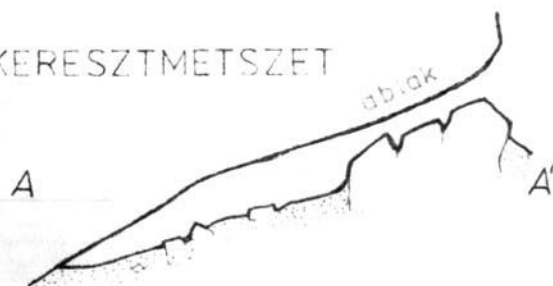
Hossza: 2,20 m Tengerszint feletti magassága: 360 m

HOSSZMETSZET

KERESZTMETSZET

HELYSZÍNVÁZLAT

zó száraz, a külső klimatikus hatásokat jól átvevő képződmény. Élővilágát rovarok alkotják, bár találtunk benne mumifikálódott rágcsálót, rókaacsontot és egy elpusztult őlyvnek teljes tollazatát. Bejárásához elegendő egy elemlámpa. Helyi jelentőségű kis üreg.

A Kis-kői felső táró - Mesterséges üreg!

A Kis-kő déli törmelékletjtőjéből nyílik, nagyjából 355 m-es tengerszint feletti magasságban. Bejárata dél felé néz egy fa gyökérzete alatt /között/ - előterében terraszszerű meddőhányó található. Egyetlen egyenesvonalu, 320° irányu 13 m-es folyosó. A bejáratot követően 30° -os lejtővel indul egy felszakadással leomlott 6 m hosszú, guggolva, kuszva járható szakasz, majd egy 7 m-es épségben megmaradt vízszintes résszel folytatódik. A táró szélessége átlagosan 160 cm, magassága - a beomlott első szakaszt kivéve - 160-210 cm. Érdekessége, hogy a Kis-kőnek kétféle kőzetét tárja fel: a felső oligocén glaukonitos homokkővet és az erre települt mészből gazdag /8 %-os/ világosszürke, tömör bazalttufát. A táró végében található guanókupac arról árulkodik, hogy denevérek is szoktak benne pihenni. Irodalmi említés és a közeli falvak lakosságának emlékezete híján arra gondoltunk, hogy a táróért azért hajtották, hogy egy esetleges bazaltbányanyitás előtt megismerjék a várható kőzetet. /Valószínű, ugyanezek a bányamunkások hajtották a Kis-kői-bazaltbarlangba vezető 9 m-es táró is./

A Kis-kő alsó tárója - Mesterséges üreg!

A Kis-kő déli törmelékletjtőjén, előbbi tárótól nyugatabbra és lejjebb, kb. 330 m tengerszint feletti magasságban nyílik. Délre néző bejárata és a táró további része is

szabályos trapézmetsetű. A bejárat előtt terrasszerű meddőhányó van. A táró egyetlen egyenesvonalu 330° irányu, vízszintes 8,0 m hosszú alagut, melynek alapszélessége 1,5 m, magassága 1,6 m. Kőzete vörösbarha salakos bazalt. Mivel a táró viszonylag tágas és rövid, valamint déli tájolásu, falait zöldre szinezik az algák, a bejárat közelében pedig már a mohák is megjelennek. Semilyen korábbi említése nem ismert, valószínűleg e táró is egy esetleges bánya nyitása előtti szondázás eredménye.

Szivás-kői barlangok

A Szivás-kő Rónabányától 1 km-rel délkelet felé levő bazalttal fedett gerinc, melytől kissé elkülönül a vele genetikaillag összefüggő Kis Szilvás-kő bazaltkupja. Ez a környék legmagasabb hegye /628,1/, barlangkataszterileg 5230-as területre esik. A Szilvás-kő és a Kis Szilvás-kő közti nyeregől a kelet felé való lejtőn két felvonóval sipályát építettek. A bazaltréteget hasadékok járják át. Ezekben felületes szemléldés után két barlangot vattunk észre, illetve részben be is jártuk azokat /ESZTERHÁS 1988/. Nagy valószínűséggel a hasadékrendszerhez több tektonikus bazaltbarlang is kapcsolódik. Ezek részletes átvizsgálása jövő évi terveink közt szerepel.

Pogányvár 3. sz. barlangja

A Medves - Ajnácskői-hegység szlovákiai részén, a Pogányvár déli peremének 400 m-es szakaszában eddig 23 barlangot ismertünk meg. NYÁRY Jenő /1870-ben írt munkájában, bár tételelesen nem sorolja fel, valószínűleg 3 barlangból gyűjtötte archeológiai leleteit, DEMKÓ Károly 1905-ben több pogányvári barlangról tesz említést, Vladimír STÁRKA 1967-

ben 7 barlang leírását adja, ESZTERHÁS István 1987-es terep-bejárása után 10 pogányvári barlangról ad több-kevesebb részletességgel kataszteri leírást. E dolgozatban az általunk korábban be nem járt, de ismert barlangokról /Pogányvár 3; 5; 6; 10. sz. barlangokról/, valamint az újonnan talált 13 barlangról /Pogányvár 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 20; 21; 22; 23. sz. barlangokról/ adunk rövid leírást.

A Pogányvár 3. sz. barlangja a déli fennsíkperem nyugati törésénél levő Ördögfej-sziklától 200 m-rel északnyugatra, az egyik feljárót alkotó sziklarepedéstől néhány m-rel nyugatabbra található. A barlangot Óbástáról 1,5 km-es uttal közelíthetjük meg. Korábban STÁRKA /1967/ írt róla, majd ESZTERHÁS /1987-b/ ennek alapján tesz róla említést. A barlang a sziklaperem közelében, a peremmel párhuzamos repedésben keletkezett. Bejárata egy 3 m mély aknával kezdődik, majd északkelet felé ivesen hajló 5 m hosszú folyosóban folytatódik. Oldalfalait szálkő alkotja, mennyezete beszorult kőtömbökből áll, alját földes bazalttörmelék tölti ki. Bejárásához elemlámpa és egyszerű turaruha elegendő. Helyi jelentőségű kisebb tektonikus hasadékbarang.

Pogányvár 5. sz. barlangja.

A Pogányvár Nagy Kőtengere és a Kútca között un. Háromágu-sziklatorony nyugati tövében nyiló barlang. STÁRKA /1967/ tesz róla említést, amit ESZTERHÁS /1987-b/ is ismert. A háromszögletű aknával nyiló barlang 3 m mélységben egy kb 5 m hosszú kőtömbök közti részben folytatódik. A járható részből többfelé indul szűk repedés, de ezeken az átjárás lehetetlen. Helyi jelentőségű kőtömbök közötti álbarlang.

Pogányvár 6. sz. barlangja

A Háromágu sziklatorony déli tövében két bejáráttal nyílik. Szintén STÁRKA /1967/ említi röviden, mely információt ESZTERHÁS /1987-b/ is átvett. A lefelé nyíló bejáratok alatt 3 m-rel labirintusszerű kb. 25 m összhosszuságú bonyolult barlang van. E barlang is tömegmozgásos uton keletkezett kőtömbök közötti álbarlang. A Pogányvár 7. sz. barlangjával összejárható, azzal egy rendszert alkot, de mivel STÁRKA /1967/ önállóvarlangnak vélte és külön sorszámmal látta el, ezen mi nem változtattunk /mert ez az összes további sorszámozásban zavart okozna/. Valószínű, hogy archeológiai leleteket is tartalmaz, mint a 7. sz. barlang.

Pogányvár 10. sz. barlangja - Pogányvári-résbarlang

A Pogányvár déli peremének nyugati sarkában, szemben az Ördögfej-sziklával van a barlang. 1987-ben lett először említve /ESZTERHÁS 1987-b/, de ekkor még bejárni nem sikerült felszerelés /kötél és alpin technikai eszközök/ hiányában. A barlang igen szemléletes példája a peremmel párhuzamos törések mentén kialakuló tektonikus barlangoknak azon típusára mely klimatikus hatásokra alakult. A peremmel párhuzamos repedés mentén a fagyhatás nyomja egyre távolabb a leváló sziklakarától a szálbanálló résztől. Így a barlang felül a legszélesebb és lefelé egyre keskenyedő. Ives repedése befelé 3 m-ig járható. A bejárat magassága 5 m, szélessége felül 40 cm, lefelé fokozatosan keskenyedő, míg egy 10-15 cm-es törmeléktalpot ér. Tetejét a karéjról becsuszott sziklatömb alkotja. Megközelíteni felülről kötélbiztosítással lehet. Kicsiny méretű, de genetikáját kitűnően demonstráló üreg.

Pogányvár 11. sz. barlangja

Az Ördögfej sziklától kb. 50 m-rel keletre a fennsíkperem közelében egy kőtömb ~~alatti~~ torony közelében. Korábban ismeretlen barlang volt. 120 cm széles, 80 cm magas bejárata délnek néz. Befelé mintegy 3 m hosszú, villásan elágazó, emelkedő talpszintű alacsony barlang. A fennsíkperemre merőleges repedés mentén kialakult, erősen feltöltődött tektonikus barlang. Helyi jelentőségű, kisebb üreg.

Pogányvár 12. sz. barlangja

A pogányvári Kőutca keleti részén, közel a Háromágu sziklatoronyhoz, a Kőutca alját alkotó nagyméretű kőtömbök között található /a Háromszögletű-barlangtól 3 m-rel keletre/. Korábban ismeretlen barlang volt. Nagyobbik bejárata keletre néz, a kisebbik délre. Mindössze 1 m-rel van a felszín alatt, tetejét két nagyobb kőtömb alkotja. Guggolva járható fülkéje 8 m hosszú. Helyi jelentőségű, kőtömbök közti álbarlang.

Pogányvár 13. sz. barlangja

A Pogányvár Kőutcájának északi szálkőfalában a Hasadék-barlang felett kb. 5 m-es reletiv magasságban található a barlang. Korábban ismeretlen üreg volt. A Pogányvár 4. sz. barlangjától pár méterrel északkeletre a bazaltfalat egy lépcsőzetes repedés töri meg, e sziklalépcsőkön felkapaszkodva jobbról talaáljuk a 35 cm keskeny 2 m magas barlangszáját. Karcsu testalkatuaknak mintegy 3 m-t lehet behatolni a sziklaperemmel párhuzamos repedés alkotta tektonikus barlangba. Helyi jelentőségű igen keskeny üreg.

Pogányvár 14. sz. barlangja

A Pogányvár Kőutcájának északi szálkőfalában, a Hasadék-barlang felett kb. 7 m-es reletiv magasságban található.

Korábban ismeretlen barlang volt. Hasonlóan lehet feljutni hozzá, mint a 13.sz. barlanghoz. A lépcsőzetes repedés, melyben felkapaszkodtunk, tulajdonképpen a barlang déli bejáratába torkollik. Maga a barlang egy egyenesvonalu repedésből áll. Beboltozott hossza 5 m, majd nyugat felé még 3 m hosszban nyitott sziklarepedésként folytatódik. A barlang szélessége mindössze 1 m, magassága változó, 3-4 m közötti. A peremmel párhuzamos tektonikus barlang, mely egyenlőre csak helyi jelentőséggel bír.

Pogányvár 15. sz. barlangja

A Pogányvár Kőutcájának északi szálkőfalában a Hasadék-barlang felett kb. 10 m-es reletiv magasságban található. Korábban ismeretlen barlang volt. Hasonlóan lehet feljutni hozzá, mint a 13. és 14. sz. barlangokhoz. Délre néző bejárata derékszögben illeszkedik az 5 m hosszú, 40 cm széles, 2-3 m magas hasadékbarlangra. Ez is a peremmel párhuzamos törés mentén keletkezett tektonikus barlang. Valószínű, hogy ha átjárhatóan nem is, de genetikailag egy rendszert alkot az előbb felsorolt három barlang a lejobb lévő, jelentős mértű Hasadék-barlanggal.

Pogányvár 16. sz. barlangja

A Pogányvár Kőutcájának keleti részén, közel a Három-águ sziklatoronyhoz, kicsit magasabban a 12. sz. barlangtól van az üreg. A Kőutca alját alkotó nagyméretű kőtömbök között nyílik két bejárata. Korábban ismeretlen barlang volt. A barlang mindkét szája kelet felé néz. A sziklafalhoz közelebbi a szélesebb, nagyobb; a másik csak kuszva járható. A bejáratokból egy 6 m hosszú, kb. 1 m magas ívelt alaprajzu fülkébe juthatunk. Alját humuszos törmelék alkotja, tetejét, oldalfalait pedig kőtömbök. Helyi jelentőségű álbarlang.

Pogányvár 17. sz. barlangja

A Pogányvár Nagy kőtengerének felső zónájában, nagyjából egyvonalban a Háromágu sziklatoronnyal van a barlang. Korábban ismeretlen volt. Egyetlen 4 m-es rövid folyosószerűen egymásra boltozódott kőtömbök alakotta álbarlang. Csupán helyi jelentősége van.

Pogányvár 18. sz. barlangja

A Pogányvár Nagy kőtengerének felső, keleti zónájában van a barlang, nagyjából a Lakó-barlang alatti részen. Korábban ismeretlen volt. A lejtő felé néző bejáratán egy görbe folyosószerű 8 m hosszú fülkébe kuszhatunk. A barlangot a tér minden része felől egymásra halmozott kőtömbök veszik körül. Genetikailag tehát álbarlang. Helyi jelentősége van.

Pogányvár 19. sz. barlangja

A Pogányvár déli sziklaperemének tetején, a Nagy kőtengertől kb. 50 m-rel keletre található a barlang. Korábban ismeretlen volt. Egy aknalejárat van, mely 3 m mélyen a sziklaperemmel párhuzamos repedés alkotta folyosóba vezet, annak közepe táján. A folyosó 1 m széles, 6 m hosszú, 1,5 - 2 m magasságú. Alját humusszal kevert bazaltos törmelék képi. Genetikailag tektonikus barlang. Ugyanarra a repedésre illeszkedik, melyben a tőle 40 m-rel nyugatra levő Lakó-barlang is kialakult. Elképzelhető, hogy a két barlang között van összeköttetés.

Pogányvár 20. sz. barlangja

A Pogányvár déli sziklaperemének tetején, a Nagy- és Kis kőtenger között, nagyjából féluton, a 3. sz. barlang szomszédságában található az üreg, mely korábban ismeretlen

volt. Bejárata egy felszakadás, melyből 1 m mélyen északkelet felé hasadékkalkotta 3,5 m hosszú folyosó indul. E folyosó magassága és szélessége is mintegy 1 m-es. A peremmel párhuzamos törés mentén kialakult kisebb tektonikus barlang.

Pogányvár 21. sz. barlangja

A Pogányvár fennsíkperemének déli részén, az Ördögfejsziklától kb. 400 m-rel északkeletre, a Kis kőtengerben található a barlang. Korábban ismeretlen volt. A Kis kőtenger nyugati részében kőtömbök között zeg-zugos spirálvonalban 3 m-es mélységig, mintegy 10 m-es összhosszal vezet le a zsombolyszerű álbarlang. Helyi jelentőségű kis üreg.

Pogányvár 22. sz. barlangja - Amfiteátrum-barlang

A Pogányvár Kis kőtengerének közepén, délre néző szájjal nyílik a barlang. Korábban ismeretlen volt. A szélesebb bejáratot egyre szűkülő torok követi. Ha e "torkon" átpréselte magát az ember, tágas félköríves, lépcsőzetes terem-be jut. A barlang összhossza 10 m, a bejáratától számított mélysége 5 m. Hátsó részét egyetlen nagyméretű sziklatömb alkotja, tetejét és az első részét már kisebbek. /1-2 m-esek/ Kicsi, de mutatós álbarlang, a rések között beszűrődő fény fölöslegessé teszi a lámpát.

Pogányvár 23. sz. barlangja

A Pogányvár Kis kőtengerének keleti alsó zónájában található a zeg-zugos zsombolyszerű álbarlang. Nagyjából 5 m a teljes hossza és mintegy 4 m mélységű. Helyi jelentőségű kis álbarlang.

Litológiai és mineralógiai megfigyelések

Vizsgálódásaink során megkülönböztetett figyelmet szenteltünk a bazalt alatti kőzetek néhány összetevőjére. Mint a Bakony bazaltbarlangjainak feldolgozása során kimutattuk /ESZTERHÁS 1987-b/ az alapkőzet szerkezete és mésztartalma jelentősen befolyásolja a posztgenetikus bazaltbarlangok képződését. Ezen megállapításunk megerősítéséhez kerestünk példákat a Medves – Ajnácskői-hegységben is – sikerrel. Hegységünkben a bazalt alatti kőzet alsó miocén, aquitáni homokos agyag, homokkő, kavics, riolittufa /illetve köztük szénrétegek/ - vagy ahol ez már a bazaltömlés idejére lepusztult, ott felső oligocén, cattai glaukonitos homokkő. Az alapkőzet szerkezetében itt valamivel tömörebb mint a Bakonyban, de mésztartalma hasonló.

Kis-kő	cattai glaukonitos homokkő	45,1 %	CaCO ₃
Kis-kő	aquitáni homokkő	4,0 %	"-
Szilvás-kő	cattai glaukonitos hkő	15,4 %	"-
Ragyole	cattai glaukonitos homokkő	38,0 %	"-
Pogányvár	cattai glaukonitos hkő	13,0 %	"-

Tehát a Medves – Ajnácskői-hegységben hasonló lehetőségek vannak a bazalt alatti kőzet denudálódására, mint a Bakonyban. Ennek megfelelően hasonló pszeudokarszt-jelenségekkel is találkozunk: átöröklött berogyások /Medves-fennsík/, peremlessza kádások /Pogányvár Kőutcája, barlangjai/ stb.

A bazaltos kőzeteknek igen sok változatát figyeltük meg, de ezek többségéről részletes irodalom van /BALOG 1981, BERNATH 1867, BUČEK 1954, GÖBL 1866, HERMANN 1941, JUGOVICS

1934, 1935, 1942, 1944, 1948-a, 1948-b, KANTOR 1981, RICHERT 1925, 1927, ROZLOZSNIK 1908, 1911, SZABÓ 1865, 1867, 1870./ Külön említést csak a Ragács csucsrégiójában levő felhagyott u.n. Ebeczky-féle bánya, illetve a közvetlen közelében levő Ragácsi-barlang bazaltjáról szeretnénk tenni. Ez a csucsrégióban levő kőzet sűrűn lyukacsos, habos - olyannyira, hogy a vízen ustik. Színe általában vörösesbarna, de egyes részeken sötét acélkék, illetve zöldes csillogású kék. A feltárási helyek többségében öklömnyi darabokból álló breccsát alkot, néhány helyen meszes összecementálódással. E töredezettség, breccsás megjelenés, valamint meszes összecementálódás gőz-robbanásos fumarolák egykori működésére enged következtetni.

A hegység barlangjaiban az ásványos kiválásoknak két csoportját különböztethetjük meg, ugymint 1. a kőzet kihülése közben kiváló ásványok illetve kőzetzárványok; 2. a kőzet megmerevedése után a felületekre kiváló ásványok.

A bazalt megmerevedése közben kiváló ásványokkal leginkább a Kis-kői-bazaltbarlang, illetve a Baglyas-kői-bazaltüreg falában találkozunk. Főként augit, olivin krisályok a szembetűnőek, ritkábban és kisebb méretben találni még amfibolt, kvarcot, oligklász földpátot.

A barlangok falára utólag települt ásványi kiválások igen változatosak. Viszonylag keveset tudunk róluk. Annyi látszik bizonyosnak, hogy utóvulkáni működés termékei, főként forró oldatokból váltak ki. Ezen ásványmintáknak mi magunk csak néhány összetevőre való elemzését tudtuk elvégezni, de részletes elemzésre különböző tudományos intézeteknek elküldtük azokat /visszajelzésük sajnos késik/. A Kis-kői-bazaltbarlang és a Baglyas-kői-bazaltüreg falának réseiben talált

kitöltődés nagyon hasonlít egymásra, sok CaCO_3 -at /30-38 %/, SiO_2 -t /18-20 %/ tartalmaz a további számos vegyületen kívül. A Ragácsi-barlang falát alkotó bazaltbreccsát 98 %-os mésztartalmu anyag cementálta össze és ugyanezen anyag alkotja a finom csipkészerű borsókőbevonatot is. A Ragácsi-kürtő élénksárga ásványkiválásáról mindössze annyit tudunk meg, hogy 2 % meszet tartalmaz. A Pogányvár Jeges-barlangjának több kövét a lecsurgó vizből kivált meszes csikok teszik "zebra-mintássá".

Genetikai megfigyelések

Szingenetikus barlangok közül találunk a hegységben nyílt hévizkürtőket. Ilyen a Ragácsi-kürtő és a Baglyas-kői-bazaltüreg, mindkettőben tetemes a törmelékkal való feltöltöttség. A Ragácsi-kürtő jelenleg 3,3 m mély /LÁZNAOSKY 1933-ban 10 m mélynek tudta, JUGOVICS 1944-ben 15 m mélynek írta le, PILOUS 1982-ben 4,2 m mélynek adta meg/; a Baglyas-kői-bazaltüreg előterének kürtője mindössze 2 m mély / mely már 1957-ben OZORAY által mérve is ilyen volt, korábbi mélységadatot pedig nem ismerünk/. E kürtők természetes mélységét sajnos nem ismerjük, mert az "átlag ember" reakciója, ha lát egy mélyebb gödröt, lyukat, akkor abba beledob valamit és minél mélyebb a lyuk, annál inkább ingerli a dobálásra.

Robbanással keletkezett szingenetikus barlangok a Kis-kői-bazaltbarlang és a Ragácsi-barlang /BERTALAN 1958, ESZTERHÁS 1987-b, JUGOVICS 1944/. A IV. Bazalttábor egyik célja éppen az volt, hogy ásatással is bizonyítsa e barlangok keletkezését. A Ragácsi-barlang esetében sikerült is ez, amit annál is inkább fontosnak tartottunk, mert PILOUS /1982/ véleménye szerint a Ragácsi-barlang kimállásos eredetű.

nézetet. A barlang termének déli sarkából igyekeztünk a törmeléket eltávolítani, ami oly tetemes mennyiségűnek bizonyult, hogy végül is nem tudtuk befejezni. Összesen mintegy 7-8 m³ törmeléket termeltünk ki, ami azt eredményezte, hogy 170 cm-rel mélyebbre jutottunk, mint amilyennek 1987-ben megismertük a barlangot /ESZTERHÁS 1987-b/. Ez ásatással, ha genetika területén nem is sikerült bizonyosságot nyerni, de a barlang igen gyors ütemű "feltöltődését" /szeméttel, kövekkel, ágakkal való teledeobálását/ igazoltuk. A vagdalthusos konzervdobozokra irt kereskedelmi ár változása dátumszerűen meghatározta a feltöltődési ütemet. Az 1987-es talpszint alatt 50 cm-rel találtuk a 10,40 Ft-os áru dobozt, 1 m mélyen a 4,10 Ft-os áru dobozt. A datálható "leletek" közül a legrégebbi egy 1960-67 közötti időben íródott ujságtöredék, mely 150 cm-es mélységből került elő. Tehát az általunk 170 cm mélyen feltárt szemét és törmelékkitöltődés nagyjából 30 év terméke. /és mindez egy természetvédelmi területen!/ Ha a "feltöltődés" üteme nem mérséklődik, úgy kb. 100 év múlva "megszűnik" a barlang.

A bazaltfennsík peremének leszakadozásával keletkező tektonikus barlangokat találunk a Pogányvár mezájának déli részén, illetve a Zaboda-kő északi részén. E barlangok a bazaltperem alól kipréselődő homokkő helyére való leszakadással /Lakó-barlang, Hasadék-barlang stb./, illetve a bazaltperem repedésének fagytagításával /Pogányvári-résbarlang/ keletkeztek. Ezen belül további változatot jelentenek, hogy egy darabban maradt kőzetkaréjak között alakult a barlang /Hasadék-barlang/, vagy a széthuzódó repedést részben tömbökre szakadt bazalt boltozza be /Lakó-barlang/; továbbá, hogy a bazaltperemmel párhuzamos törések mentén alakult a barlang /Pogányvár 19. sz. barlangja/, vagy a peremre merőleges törés mentén /Zabodai-bazaltbg/

A Medves - Ajnácskői-hegységben igen jelentősek a bazaltfennsík pereméről leszakadt kőtömbök alkotta kőtenger hézagai között alakult albarlangok. A legnagyobbakat a Pogányvár déli pereménél találjuk /Jeges-barlang kb. 130 m, Amfitetrum-barlang 10 m/

Hidrológiai megfigyelések

A hegységben ma is tapasztalható az utóvulkáni tevékenység a szénsavas ásványvizfeltörésekben /JUGOVICS 1948-b/. A legismertebbek a füleki és várgedei források, melyekre ivócsarnokokat, fürdőházakat építettek egykor; a legtöbb csevice Sídben található /6 db/.

A IV. Bazalttábor ideje alatt két forrással kerültünk kapcsolatba. Táborunk első szakaszában a Mélylápai-forrás vizét ittuk, használtuk tisztálkodásra. Az 5-6 liter/perc hozamu forrás glaukonitos homokkő réteglapján fakad, melyet annakidején medencésen kiépítettek /ma meglehetősen elhanyagolt állapotban van/. Vizét nem elemeztük meg, azt viszont láttuk, hogy a forrásmedencében 15-20 cm hosszú, igen vékony fehér giliszták élnek.

A Pogányvár déli törmeléklejtőjén a gyologösvény mellett bazalttörmelékkel fedett glaukonitos homokkőből fakadó forrás vizét régebben ciszternába gyűjtötték és a legelő állatok itatására használták. Ottlétünkkor a percenkénti 1 litert sem érte el hozama. Vizét megelemeztük:

összes keménység	5,60 nk°
változó keménység	3,57 "
állandó keménység	2,03 "

Ca tartalom	23,05 mg/lit
Mg tartalom	10,34 mg/lit
Ca/Mg arány	2,23
HCO ₃ tartalom	77,78 mg/lit
kötött CO ₂	28,05 mg/lit
Cl tartalom	6,91 mg/lit

A forrásmedencéből háromféle állatot gyűjtöttünk:

Heteromorus nitidus TEMPL. /fehér, vak, 2,5 mm-es
ugróvillás/

Gammarus sp. /a G. fossarium-hoz hasonló, 10 mm-es
bolharák-féle/

Acariformes indet. /áttetsző sárgás 0,8 mm-es vízi
atka/

Klimatológiai és szpeleobiológiai megfigyelések

1988. júl 8-10-e között a felszíni 19°C-os átlaghő-
mérséklet mellett a Kis-kői-bazaltbarlangban 15,1°C hőmérsék-
letet mértünk /1987. május 2-án 9,5°C/. 1988. júl. 15-én
29 °C-os kánikula idején a pogányvári Jeges-barlangban
4,3°C-ot regisztráltunk /jeget már nem találtunk/.

Előző évi jelentésünkben /ESZTERHÁS 1987-b; 1987-c./
már megemlítettük néhány e hegység barlangjaiban előfordu-
ló állatfajt. Ezekhez képest újabbakat nem sikerült észre-
vennünk, de a korábban ismert fajok több barlangból is elő-
kerültek. Ez a néhány azonosított faj a következő:

Lithobius forficatus - barna százlábu

/Kis-kői-bazaltbarlang, Kis-kői-álbarlang/

Inachis io - nappali pávaszem

/Kis-kői-bazaltbarlang, Lakó-barlang,
Ragácsi-barlang/

Scoliopterix libatrix - vörös csipkésbagoly

/Lakó-barlang, Ragácsi-barlang/

Meta menardi - barlangi keresztospók

/Ragácsi-barlang/

Rana dalmatina - erdei béka

/Kis-kői-bazaltbarlang, Ragácsi-kürtő/

Rhinolophus hipposideros - kis patkósorru denevér

/Kis-kői-bazaltbarlang/

Chiroptera indet. - valamilyen denevér

/Kis-kő felső tárója/ guanóból ítélve

Elpusztult, ma élő fajok tetemeire is ráakadtunk a barlangokban, ezek a következők voltak:

Buteo buteo - egerészölyv

/Kis-kői-álbarlang/

Talpia europaea - vakondok

/Kis-kői-bazaltbarlang/

Rodentia indet. - rágcsáló-féle

/Kis-kői-álbarlang/

Vulpes vulpes - róka

/Kis-kői-bazaltbarlang, Kis-kői-álbarlang/

Ovis aries - házi juh

/Kis-kői-bazaltbarlang/

Paleontológiai és archeológiai megfigyelések

Mind a paleontológiai, mind az archeológiai kutatás régi keletű a Medves - Ajnácskői-hegységben /BENDEFY 1934. NYÁRY 1870/. Hiressé vált az ajnácskői levantei fauna a Békástó bazalttufája alól /Mastodon borsoni, M.arvenensis, Tapirus priscus, T.hungaricus, Castor Ebeczky stb./

A Pogányvár Jeges-barlangjában magunk is találtunk 1988. júl. 15-én nagyméretű emlőstől származó csonttöredékeket /végtagsontokat, állkapcsot fogakkal/, mely leleteket a szlovák muzeumi szakembereknek átadtunk.

Az irodalomból /melyet e dolgozat kapcsán nem sorolunk fel/ ismert a neolitikum emberének a jelenléte az egész hegységben. Főként a bazalttetőkön, csucsokon találhatók archeológiai leletek. Mi ősi cseréptöredékeket hoztunk fel a Jeges-barlangból /szlovák muzeológusoknak átadva/. A Zaboda-kő bazaltperemének lejtőjén gyakran találni cseréptöredékeket. A Kis-kő csucsán és a Kis-kői-álbarlangban talált, általunk kora középkorinak ítélt cseréptöredékeket a Veszprémi Múzeumnak adtuk át. - Sajnos még egyik múzeum sem adott visszajelzést sem a csont- sem a cserépleletekről.

F Ü G G E L É K

A Medves - Ajnácskői-hegység bazaltbarlangjai 1988.

Magyarországi részen:

1. Baglyas-kői-bazaltüreg /5223/ - Salgótarján, Baglyas-kő /Bereczki ut/ - részletesen tanulmányozva, további feltárás lehetséges - sötétszürke tömör bazaltban és réteges mállékony bazaltban gázrobbanással alakult üregrendszer - hossza 12,7 m, függőleges kiterjedése 6,4 m.
Irodalom: 7; 14; 16; 22; 32; 40; 41; 56.
2. Pécs-kői-barlang /5223/ - Salgótarján, Pécs-kő - megsemmisült - valószínűleg barna salakos bazaltban ismeretlen módon alakult üreg volt - egykori méretéről megbízható adatunk nincs.
Irodalom: 16; illetve Dr. Patay Pál szóbeli közlése
3. Kis-kői-bazaltbarlang /5230/ - Szilaspogony, Kis-kő - részletesen tanulmányozva, további feltárás lehetséges - tömör bazaltból való apofozákkal átjárt salakos bazaltban komplikált keletkezésű robbanásos hólyag - hossza 30,2 m, mélysége 15,6 m.
Irodalom: 7; 14; 16; 22; 32; 40; 41; 54; 56.
4. Kis-kői-álbarlang /5230/ - Szilaspogony, Kis-kő - részletesen tanulmányozva - sötétszürke tömörtöszövetű bazaltszikla alkotta álbarlang - hossza 2,2 m, magassága 0,4 m
Irodalom: 14; 16; 41.
- Kis-kő felső tárója - Szilaspogony, Kis-kő - átvizsgálva - homokkő és bazalttufa egymásratelepülésének határán bányászati módszerekkel nyitott szondázó táró - 13 m hosszú, átlagmagassága 1,8 m
Irodalmi említése nincs
- Kis-kő alsó tárója - Szilaspogony, Kis-kő - átvizsgálva - salakos bazaltban szondázás végett nyitott bányatáró - hossza 8,0 m, magassága 1,6 m.
Irodalmi említése nincs

5. Szilvás-kői-barlang /5230/ - Zagyvaróna /Rónabánya/, Szilvás-kő - tanulmányozás alatt áll - szürke tömött szövetű és barna salakos bazaltban kialakult tektonikus barlang - kb. 50 m hosszú, 10 m mély
Irodalom: 16; 41.
6. Kis Szilvás-kői-sziklahasadék /5230/ -Zagyvaróna /Rónabánya/, Kis Szilvás-kő - tanulmányozás alatt áll - szürke tömött szövetű bazaltban kialakult tektonikus barlang - kb. 15 m hosszú, 5 m mély

Csehszlovák részen:

7. Ragácsi-barlang - Ajnácskő /Hajnáčka/, Ragács-hegy - részletesen tanulmányozva - hollyos bazaltban gőzrobbanással keletkezett barlang, melynek falát így öklömnyi-diónyi rögökből álló mésszel összecementált bazaltbreccsa alkotja - hossza 17,2 m átlagos magassága 1,5 m
Irodalom: 14; 24; 42.
8. Ragácsi-kürtő - Ajnácskő /Hajnáčka/, Ragács-hegy - tanulmányozás alatt áll, további feltárása lehetséges - vörösbarna porózus bazaltröglávéban alakult fumarolakürtő - átmérőjre átlagosan 1,6 m, jelenlegi mélysége 3,3 m /1982-ben 4,2 m, 1933-ban kb.10 m!/
Irodalom: 14; 24; 35; 42.
9. Pogányvár 1.sz. barlangja - Lakó-barlang - Óbásta /Stará Bašta/, Pogányvár - tanulmányozás alatt áll, további feltárása lehetséges - szürke olivindus kompakt bazaltban tektonikus uton alakult barlang - hossza kb. 25 m, magassága 1-2 m
Irodalom: 10; 14; 39; 50.
10. Pogányvár 2.sz. barlangja - Ördögfej-barlang - Óbásta /Stará Bašta/, Pogányvár - részletesen tanulmányozva - szürke olivindus kompakt bazaltban tektonikusan keletkezett barlang - hossza 5,0 m, átlagos magassága 1,6 m
Irodalom: 14; 50.

11. Pogányvár 3. sz. barlangja - Óbásta /Stará Bašta/,
 Pogányvár - tanulmányozás alatt áll - szürke kompakt olivindus bazaltban tektonikus uton keletkezett barlang - hossza 5 m, mélysége 3 m
 Irodalom: 14; 50.
12. Pogányvár 4. sz. barlangja - Óbásta /Stará Bašta/,
 Pogányvár - tanulmányozás alatt áll, további részek feltárása lehetséges benne - szürke olivindus kompakt bazaltban tektonikus keletkezésű jeges barlang - hossza 46,5 m, mélysége 17,3 m
 Irodalom: 10; 14; 39; 50.
13. Pogányvár 5. sz. barlangja - Óbásta /Stará Bašta/,
 Tanulmányozás alatt áll, további feltárása lehetséges - szürke olivindus kompakt bazaltból álló nagyméretű kőtömbök közötti álbarlang. - hossza kb. 5 m, mélysége 3 m
 Irodalom: 14; 50.
14. Pogányvár 6. sz. barlangja - Óbásta /Stará Bašta/, Pogányvár - tanulmányozás alatt áll, további feltárása lehetséges, a 7. sz. barlanggal összejárható - szürke olivindus kompakt bazaltból álló kőbálványok alkotta jeges álbarlang - hozzávetőleges hossza 25 m, mélysége 3 m /a 7. sz barlang nélkül/
 Irodalom: 14; 50.
15. Pogányvár 7. sz. barlangja - Jeges-barlang - Óbásta /Stará Bašta/, Pogányvár - tanulmányozás alatt áll, feltárása lehetséges - szürke olivindus kompakt bazaltból álló nagyméretű kőtömbök között alakult jeges álbarlang Jelenleg ismert hossza kb. 130 m, legmélyebb része 6 m. /a 6. sz. barlang nélkül/
 Irodalom: 10; 14; 39; 50.
16. Pogányvár 8. sz. barlangja - Háromszögletű-barlang Óbásta /Stará Bašta/, Pogányvár - részletesen tanulmányozva - szürke olivindus kompakt bazaltsziklák alkotta álbarlang - hossza 3,5 m, magassága a bejáratnál 3 m, majd egyenletesen alacsonyodik.
 Irodalom: 14.

17. Pogányvár 9. sz. barlangja - Óbásta /Stará Bašta/,
Pogányvár - tanulmányozás alatt áll, további feltárása
lehetséges - szürke olivindus kompakt bazaltból álló
nagymeretű kőtömbök között keletkezett albarlang -
hossza 7 m, átlagos magassága 1 m
Irodalom: 14.
18. Pogányvár 10. barlangja - Pogányvári-résbarlang - Óbásta
/Stará Bašta/, Pogányvár - részletesen tanulmányozva -
szürke olivindus kompakt bazaltban tektonikus uton kelet-
kezett barlang - 3 m hosszú és 5 m magas, keskeny üreg.
Irodalom: 14.
19. Pogányvár 11. sz. Barlangja - Óbásta /Stará Bašta/,
Pogányvár - tanulmányozás alatt áll - szürke olivindus
kompakt bazaltban tektonikus uro létrejött barlang -
hossza 3 m, magassága 0,8 m
Irodalmi említése nincs
20. Pogányvár 12. sz. barlangja - Óbásta /Stará Bašta/,
Pogányvár - tanulmányozás alatt áll - szürke olivindus
kompakt bazaltból álló kőtömbök alatti albarlang
hossza 8 m, magassága 1 m
Irodalmi említése nincs
21. Pogányvár 13. sz. barlangja - Óbásta /Stará Bašta/,
Pogányvár - tanulmányozás alatt áll - szürke kompakt
bazaltban tektonikusan keletkezett barlang - hossza 3 m,
magassága 2 m.
Irodalmi említése nincs.
22. Pogányvár 14. sz. barlangja - Óbásta /Stará Bašta/,
Pogányvár - tanulmányozás alatt áll - szürke olivindus
kompakt bazaltban tektonikus uton keletkezett barlang -
előterében nyitott folyosóval - hossza 5 m, magassága
3-4 m Irodalmi említése nincs
23. Pogányvár 15. sz. barlangja - Óbásta /Stará Bašta/,
Pogányvár - tanulmányozás alatt áll - szürke olivindus
kompakt bazaltban tektonikusan keletkezett barlang -
5 m hosszú, 2 m magas, keskeny üreg
Irodalmi említése nincs.

24. Pogányvár 16. sz. barlangja - Óbásta /Stará Ba^Vsta/,
Pogányvár - tanulmányozás alatt áll - szürke olivindus
kompakt bazaltból levő kőtömbök alatt alakult álbarlang -
hossza 10 m. átlagmagassága 1 m.
Irodalmi említése nincs
25. Pogányvár 17. sz. barlangja - Óbásta /Stará Ba^Vsta/,
Pogányvár - tanulmányozás alatt áll - szürke olivindus
kompakt bazaltból álló kőtömbök közötti álbarlang
hossza 4 m, magassága 1 m
Irodalmi említése nincs
26. Pogányvár 18. sz. barlangja - Óbásta /Stará Ba^Vsta/,
Pogányvár - tanulmányozás alatt áll, további feltárása
lehetséges - szürke olivindus kompakt bazalt alkotta
nagy méretű kőtömbök alatti álbarlang - hossza 10 m,
magassága 1 m.
Irodalmi említése nincs.
27. Pogányvár 19. sz. barlangja - Óbásta /Stará Ba^Vsta/,
Pogányvár - tanulmányozás alatt áll - szürke olivindus
kompakt bazaltban tektonikus úton keletkezett barlang -
hossza 6 m, mélysége 3 m.
Irodalmi említése nincs
28. Pogányvár 20. sz. barlangja - Óbásta /Stará Ba^Vsta/,
Pogányvár - tanulmányozás alatt áll - szürke olivindus
kompakt bazaltban tektonikusan keletkezett barlang -
hossza 3,5 m, mélysége 1 m
Irodalmi említése nincs
29. Pogányvár 21. sz. barlangja - Óbásta /Stará Ba^Vsta/,
Pogányvár - tanulmányozás alatt áll, további feltárása
lehetséges - szürke olivindus kompakt bazaltból álló
nagy méretű kőtömbök közötti álbarlang - hossza 10 m,
mélysége 3 m
Irodalmi említése nincs
30. Pogányvár 22. sz. barlangja, Amfiteátrum-barlang - Óbásta
/Stará Ba^Vsta/, Pogányvár - tanulmányozás alatt áll -
szürke olivindus kompakt bazaltból álló nagy méretű kő-
tömbök közötti álbarlang - hossza 10 m, mélysége 5 m
Irodalmi említése nincs

31. Pogányvár 23.sz. barlangja - Óbásta /Stará Bašta/,
Pogányvár - tanulmányozás alatt áll, további feltárása
lehetséges - szürke olivindus kompakt bazalt alkotta
nagymeretű kőtömbök közötti álbarlang - hossza 5 m,
mélysége 4 m.
Irodalmi említése nincs
32. Zabodai-bazaltbarlang - Sőreg /Šurice/, Zaboda-kő -
tanulmányozás alatt áll - sötétszürke kompakt bazaltban
keletkezett tektonikus barlang - teljes hossza 9,0 m,
magassága 0,6 m
Irodalom: 14.
33. Zaboda felső barlangja - Sőreg /Šurice/, Zaboda-kő -
tanulmányozás alatt áll - sötétszürke kompakt bazaltban ke-
letkezett tektonikus barlang - hossza 4 m, magassága 0,4 m
Irodalom: 14
34. Zabodai-résbarlang - Sőreg /Šurice/, Zaboda-kő - tanulmá-
nyozás alatt áll - sötétszürke kompakt bazaltban kelett-
kezett tektonikus barlang - hossza 4 m, magassága 1,5 m
Irodalom: 14.
35. Zabodai-omladékbarlang - Sőreg /Šurice/, Zaboda-kő -
tanulmányozás alatt áll - sötétszürke kompakt bazaltban
keletkezett tektonikus barlang - hossza 5 m, magassága
1,2 m Irodalom: 14
36. Füleki-barlang - Füle /Fil'akovo/, Wernher leírása sze-
rint a Füle várától északra található, egyébként azono-
sitani idáig nem sikerült /néhányak téves helymegjelölésű
barlangnak minősítik/ - ha valóban bazaltbarlangról van
szó, akkor az hévizek járták át és az azokból kivált me-
szes hidrokvarcit bevonatu falai lehetnek - méretéről
adataink nincsenek, de a leírásból nagyobb méretű üreg-
re következtetünk.
Irodalom: 3; 4; 11; 12; 28; 37; 49; 57; 58.

I R O D A L O M

1. BALÁZS D./1974/: Lávaüreges keletkezése és formakincse
- Földr. Közl. 2.sz. Bp. p 135-148
2. BALOGH-MIHALIKOVÁ-VASS /1981/: Radiometric dating of
basalts in Southern and Central Slovakia - Zap. Karpaty,
Bratislava VII. sz. p 113-126
3. BARBIE L./1941/: A Magyar Barlangkutató Társulat 1941.
ápr. 29-i választmányi ülése - Barlangvilág 11.köt.
Bp. p29-30
4. BÉL M./1742/: Notitia novae historico-geographica
Wien IV. köt. p 17.
5. BENDEFY L./1934/: A Magyar föld és története /Levantei
emelet/ - A Magyar Etiópiai Expedíció Orsz. Bizotts.
kiadása Bp. p 172-175
6. BERNÁTH J./1867/: A pogányvári bazaltok vizsgálata - M.
Földt. Társ. Munk. III. köt. Bp. p 102
7. BERTALAN K./1958/: Magyarország nem karsztos eredetű
barlangjai - Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató
Bp. p 18
8. BUČEK- KODYM /1954/: Geologia I. Praha p 177-194
9. BULLA B./1964/: Magyarország természeti földrajza -
Tankönyvkiadó Bp. p 40
10. DEMKÓ K./1905/: Északi megyék - in György A: Magyar-
ország - Föld és Népei sorozat Bp. p 435-436
11. DÉNES GY./1969/: Az Aggteleki-barlang megjelenése a
földrajzi szakirodalomban - Karszt és Barlang I. füz.
Bp. p 5-8
12. ERDŐSI L./1963/: Wernher: De admirandis Hungariae aquis...
/Az 1595. évi Bronovius-féle kiadás fokszerűsége és
magyar fordítása/ - Communicationes ex. Bibliotheca
Historiae Mediceae Hungaria 29. köt. p 103-168
13. ESZTERHÁS I./1987-a/: Összefüggés a bazaltmezák pszeudo-
karszt-jelenségei és az alapkőzet lepusztulási for-
mái között - Folia Bakonyiensis 6. k. Zirc p 67-72

14. ESZTERHÁS I./1987-b/: Jelentés a Medves - Ajnácskői-hegység bazaltbarlangjainak 1987. évi kutatásáról - kézirat az Alba Regia Barlangkutató Csoport Évkönyvében - az MKBT és a KVM Barlangtani Intézetének adattárában p. 162-198
15. ESZTERHÁS I./1987-c/: Adatok a bazaltbarlangok faunájához - kézirat az Alba Regia Barlangkutató Csoport Évkönyvében - az MKBT és a KVM Barlangtani Intézetének adattárában p 102-105
16. ESZTERHÁS I./1988 in press/: A magyarországi bazaltbarlangok kutatásának eredményei - Karszt és Barlang
17. FEJFAR-STÁRKA /1960/: Do slovenské oblasti pravěkých sopek - Lidé a země, Praha 9. p 145-148
18. GÖBL, W./1866/: Geol. Aufn. d. Ung. v. Salgótarján - Verhandel. d.k.k. R.-Anst. Wien p 113
19. HANGRÁD L./1988/: Bazaltformák Salgótarján környékén - Föld és Ég 7. sz. /jul./ p 213-217
20. HERMANN M./1941/: Daten zur petrographischen Kenntnis des Bagolyvár-Berds von Sőreg /in Ungarn/ - Annales Musei Nationalis Hungarici Bp. p 18-20
21. JUGOVICS L./1934/: A medvesi bazalttakaró felépítése és kristálytufája - Math. és Termud. Értesítő Bp p 443-470
22. JUGOVICS L./1942/: Salgótarján és Bárna környékén előforduló bazaltok és bazalttufák - Magy. Kir. Földtani Intézet Évi Jelentése az 1936-38. évekről II. kötet. Bp. p 957-969
23. JUGOVICS L./1935/: Adatok a Somoskő és Rónabánya környéki bazaltelőfordulások ismeretéhez a Magy. Kir. Földtani Intézet Évi Jelentése
24. JUGOVICS L./1944/: Adatok a nógrád-gömöri bazaltterület ismeretéhez - Beszámoló a Magy. Kir. Földt. Int. vitaüléseinek munkálatairól - A Magy. Kir. Földt. Int. 1944. évi jelentésének függeléke IV. évf. 6. füzet Bp. p 277-328

25. JUGOVICS L./1948-a/: Somoskő-Fülek-Ajnácskő között települő bazaltelőfordulások - A MÁFI Évi Jelentése 1939-40. évekről II. köt. Bp. p 643-668
26. JUGOVICS L./1948-b/: Várgede és Korláti környékének bazalt és bazalttufa-előfordulásai /Gömör és Nógrád vármegye/ - A MÁFI Évi Jelentése 1939-40. évekről II. köt. Bp. p 693-716
27. KANTOR-WIEGEROVA /1981/: Radiometric ages of some basalts of Slovakia by $^{40}\text{Ar} / ^{40}\text{K}$ method - Geol. zborn. Geologica Carpatica 32. Bratislava
28. KADIČ O./1939/: Mit kell tudni a barlangokról? - Barlangvilág
29. KLINDA, J./1976-a/: Cerová vrchovina z hľadiska ochrany prírody - Československá ochrana prírody 17. Bratislava p 195-213
30. KLINDA, J./1976-b/: Cerová vrchovina neatraktívna - Krásy Slovenska 53: 11: Bratislava p 501-503
31. KOCH A./1904/: Bazalt lakkolith az ajnácskői Várhegyben - Földt. Közl. XXXIV. köt. Bp. p 242-244
32. KORDOS L./1984/: Magyarország barlangjai - Gondolat Könyvkiadó Bp. p 290
33. KUNSKY /1957/: Typy pseudokrasových tvaru v Československu - Československý Kras 10. Praha p 108-120
34. LÁNG S./1967/: A Cserhát földrajza - Akadémiai Kiadó Bp. p 1-376
35. LÁZŇOSKY, B./1933/: Průvodce po Československé republice - II. Země slovenská a podkarpatoruká, Praha p 691
36. MÁRTON F./1983/: Salgó természetvédelmi terület - Korok - Tájak - Múzeumok kiadvány Bp. p 1-16
37. MOLNÁR Z./1956/: Pohorkotny a hory v našem muzeu, Fil'akovo
38. MOTTI M./1942/: A Magyar Barlangkutató Társulat 1941. máj. 27-én választmányi ülést tartott - Barlangvilág 12. köt. Bp. p 28
39. NYÁRY J./1870/: Az óbáti Pogányvár - Századok, Pest

40. OZORAY GY./1957/: Nógrádi bazaltüregek - Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató /jul-dec./ Bp. p 37-40
41. OZORAY GY./1960/: Nemkarsztos üregek genetikája magyarországi példák alapján - Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató /jan-febr./ Bp. p 4-15
42. PILOUS, V./1982/: Pseudokrasové dutiny v neovulkanitch jižníke Slovenska - Československy Kras 32. Praha p. 73-84
43. PRAKPALVI-FANCSIK:/1985/ A Boszorkánykő - Buvár 2. sz. Bp.
44. RICHERT R./1925/: Ujabb adatok a salgótarjánkörnyéki kőzetek petrokémiai ismereteihez - Földt. Közl. LV. köt. Bp. p 181-196
45. RICHERT R./1927/: Petrográfiai megfigyelések nógrádme gyei bazaltokon - Földt. Közl. LVII. köt. Bp. p 201-208
46. ROZLOZSNIK-EMSZT /1908/: Előzetes jelentés a Medves-hegység amfibol-nefelites bazanitjáról - Földt. Közl. XXXVIII. köt. Bp. p 36-37
47. ROZLOZSNIK-EMSZT /1911/: A Medves-hegység bazaltos kőzetei - Földt. Közl. XLI. köt. Bp. p 257-272
48. RUBIN-SKŘIVANEK /1963/: Československé jeskyně - Praha /STN/ p 55
49. SCHÖNWISKY L./1963/: A Kárpát-medence legrégebben ismert jégbarlangja - Karszt és Barlang /I-II. füzet/ Bp. p 11-16
50. STÁRKA, V./1967/: Pseudokrasové sluje v Čedičověm pri-krovu Pohanského vrchu u Hajnáčky - Československy Kras 19. Praha p 81-86
51. SZABÓ J./1865/: Pogányvári hegy Gömörben - Math. és Termud. Közl. III. köt. Bp. p 320
52. SZABÓ J./1867/: A bazaltok kvarczárványai - Magyarhoni Földtani Társ. Munkálata III. köt. Bp p 145-146
53. SZABÓ J./1870/: Oligoklás Ajnácskő vidéké bazaltjában - Ibid. V.k. p 187-191

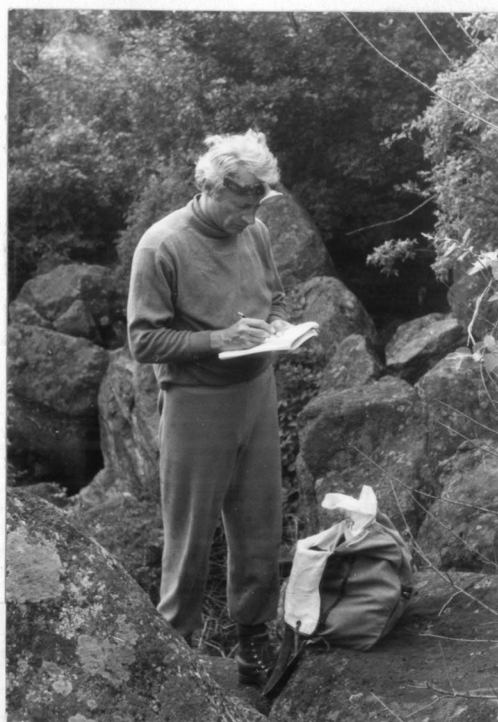
54. SZATMÁRI T./1982/: Börzsöny-Cserhát utikalauz - Sport
Könyvkiadó Bp. p 53
55. SZENTES F./1942/: Jelentés Pétervására és Salgótarján
közötti területen végzett részletes földtani fel-
vételekről - Magy. Kir. Földt. Int. Évi Jelentése
1936-38. évekről II. köt. Bp. p 949-952
56. SZENTES GY./1971/: Caves Formed in the Volcanic Rocks
of Hungary - Karszt- és Barlangkutató VI. köt.
Bp. p 117-129
57. WERNHER GY./1549/: De admirandis Hungariae aquis hypom-
nematation - Basel
58. ZEILLER, M./1646/: Descriptio Hungariae oder die Beschrei-
bung des Königreichs Ungarn - Ulm
59. ZIPSER, /1817/: Versuch eines topogr.-miner. - Handbuch
von Ungarn p 387

A vidék névadója, az ajnácskői Vár-hegy

Este a mélylápai táborban

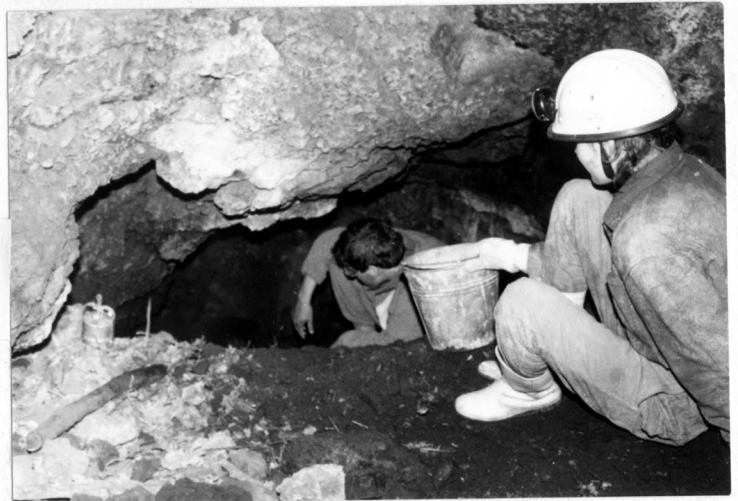
Kataszteri fel-
mérés közben

Kis-kői-álbarlang

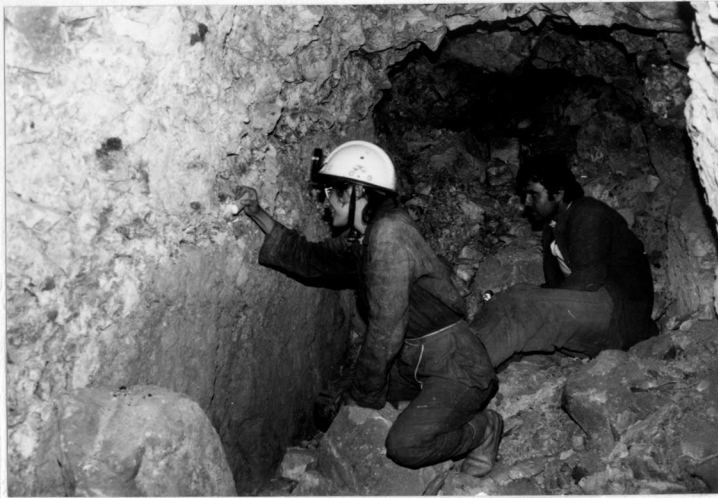
Kilátás a Nagy-kőről
a Kis-kő felé

Bontás a Kis-kői-
bazaltbarlangban

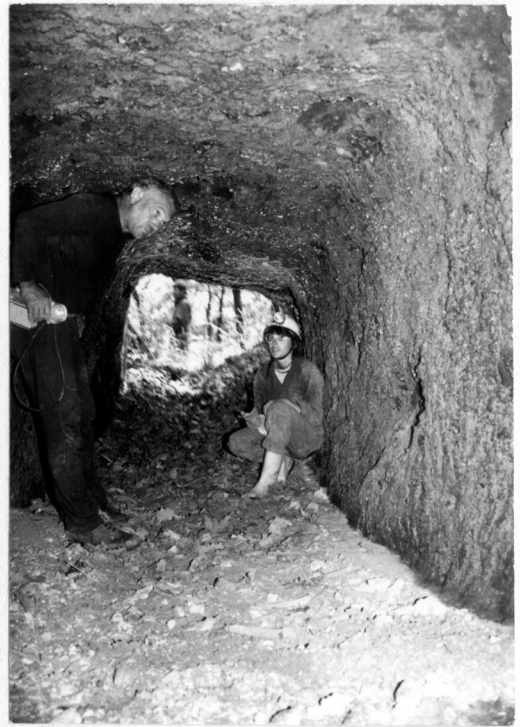

A bontás után
feltárult fülke

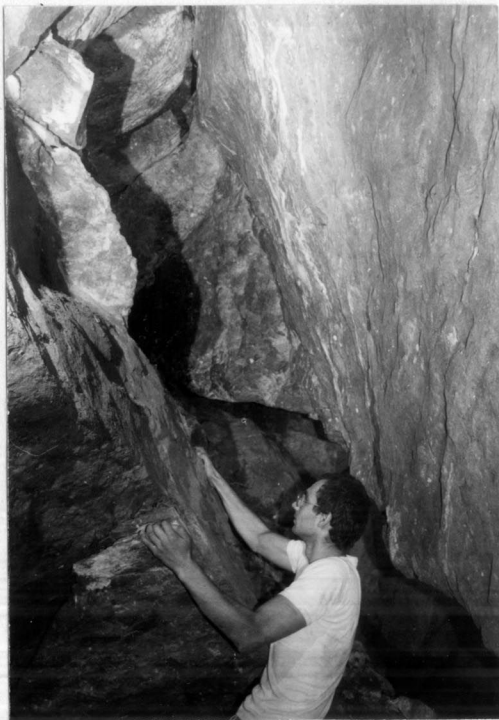
KIS-KŐ

A Kis-kő felső tárója

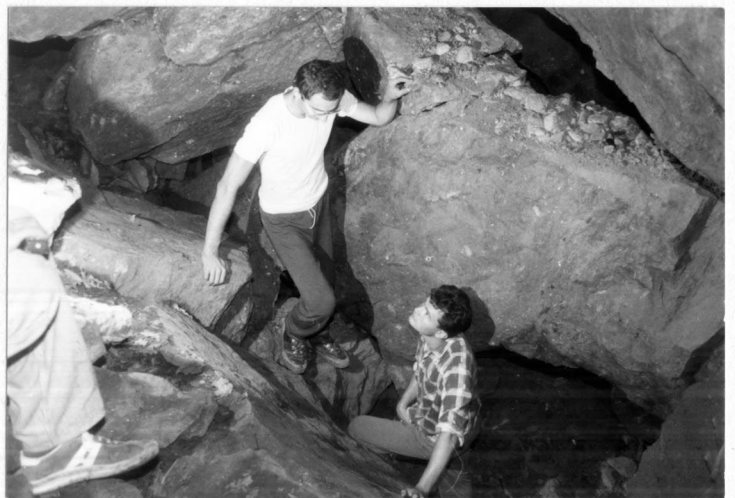

A Kis-kő alsó tárója

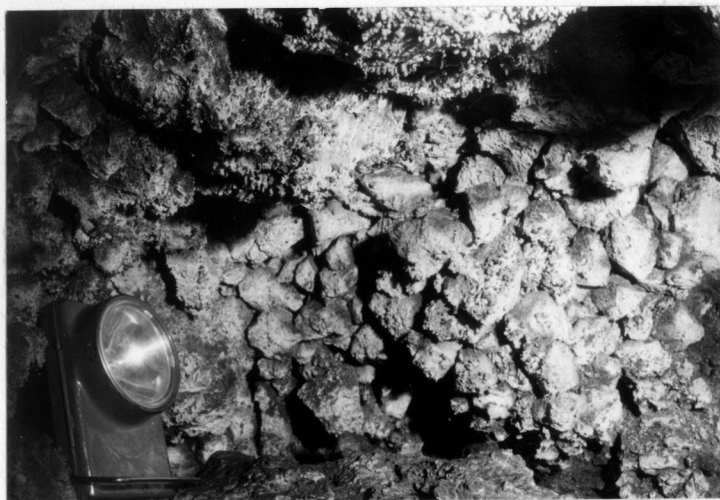
Szivás-kői-hasadék

SZILVÁS-KŐ

A hasadékból nyíló
tektonikus barlang részlete

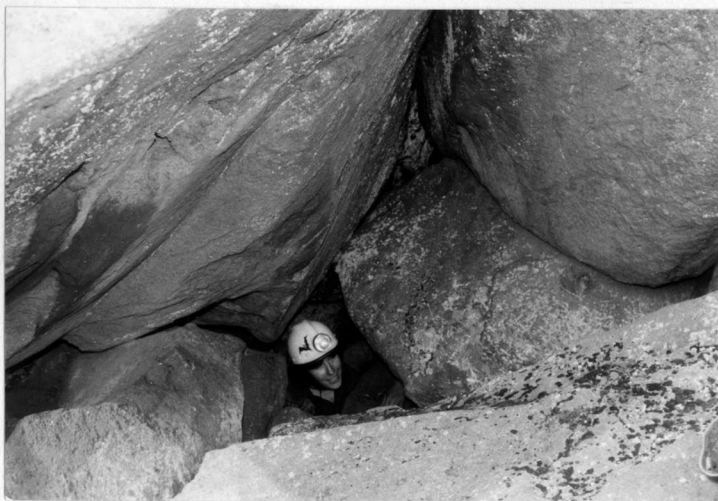
RAGÁCSI-BARLANG

A barlang falát hévizek által
összecementált borsóköves
breccsa alkotja

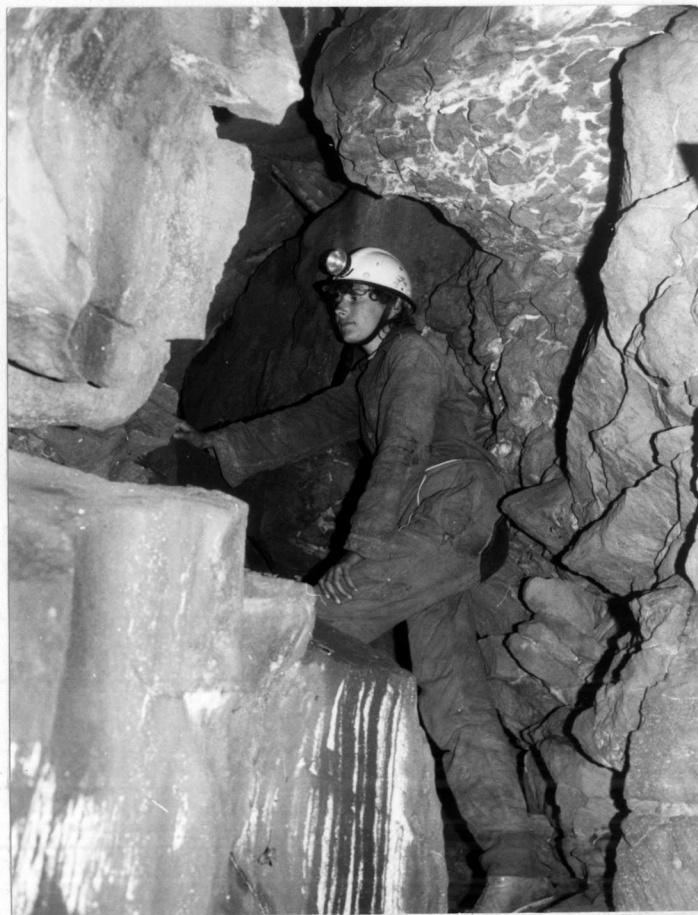

Genetikai feltárás

A Jeges-barlang egyik bejárata

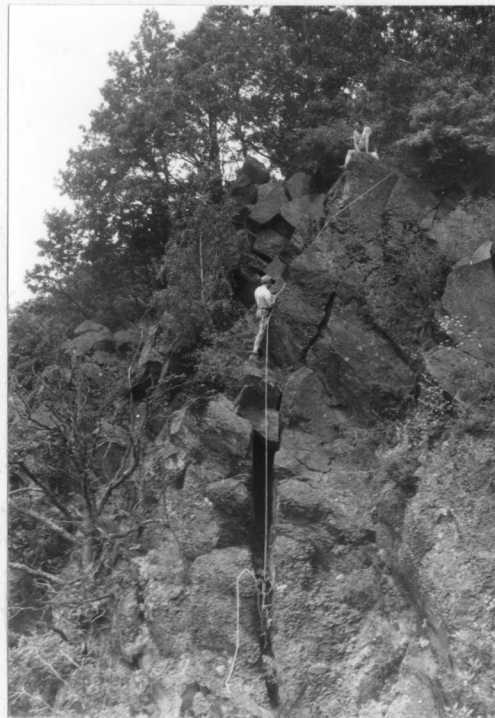
POGÁNYVÁR

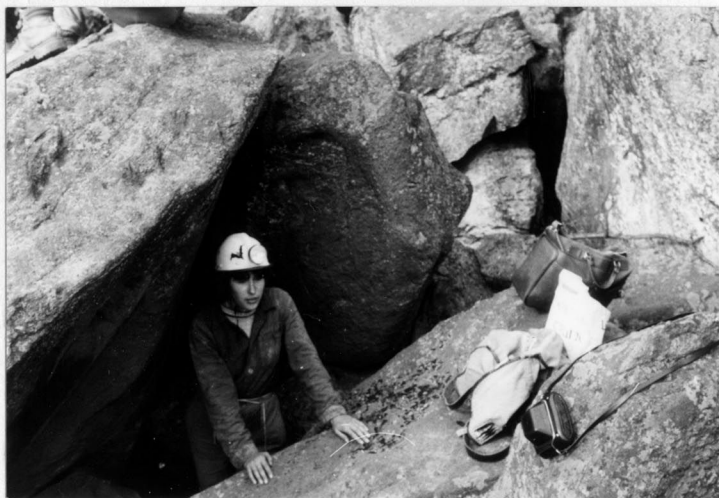
Részlet a kőtömbök közötti álbarlangból

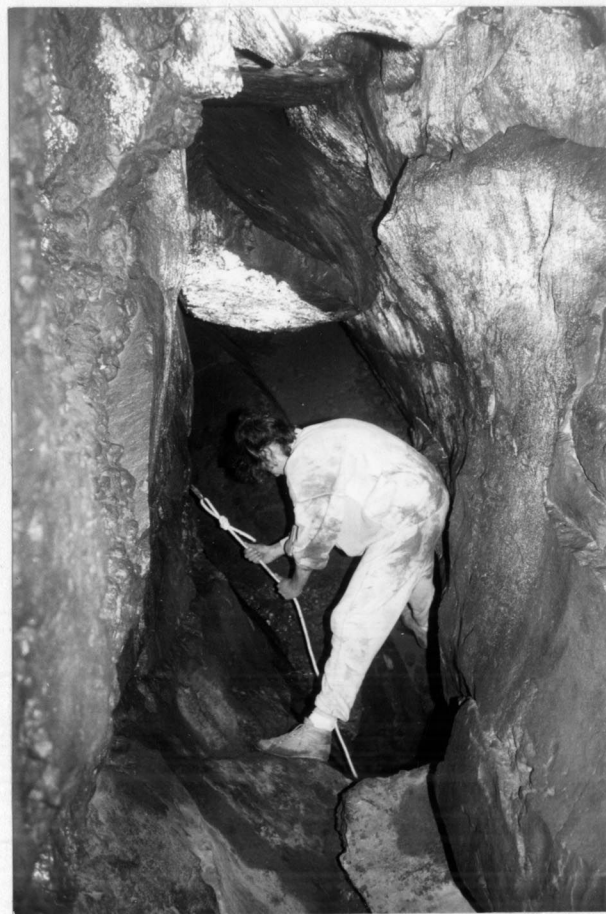
Az Ördögfej-sziklával
szemben nyílik ...

... a Pogányvári-
résbarlang

Az Amfiteátrum-barlang
bejárata

A Hasadék-barlang
felső szintje

A képeket
Gönczöl Imre
készítette

ÓBÁSTA, POGÁNYVÁR (STARÁ BAŠTA, POHANSKÝ HRAD)

HASADÉK-BARLANG

Felmérte: Eszterhás István

Dr. Gaál Lajos

Gönczöl Timea

Gyurman Csaba

Szeidl István

1988. július 15-én

Szerkesztette: Eszterhás István

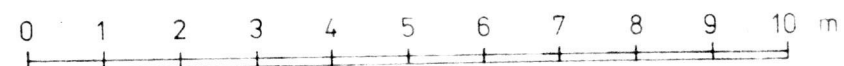
A barlang összhossza 46,50 m,

vertikális kiterjedése 17,30 m,

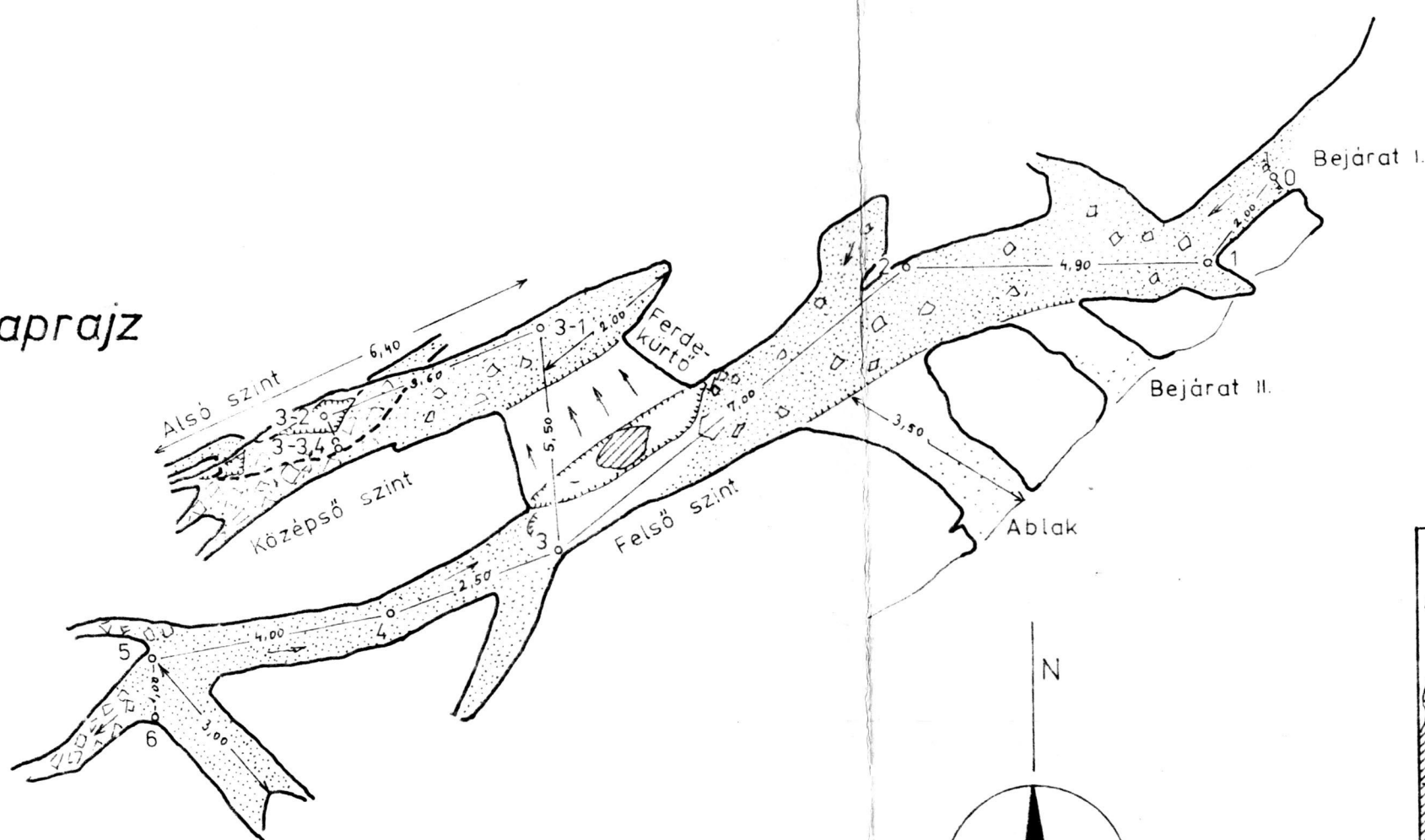
tengerszint feletti

magassága 555,00 m

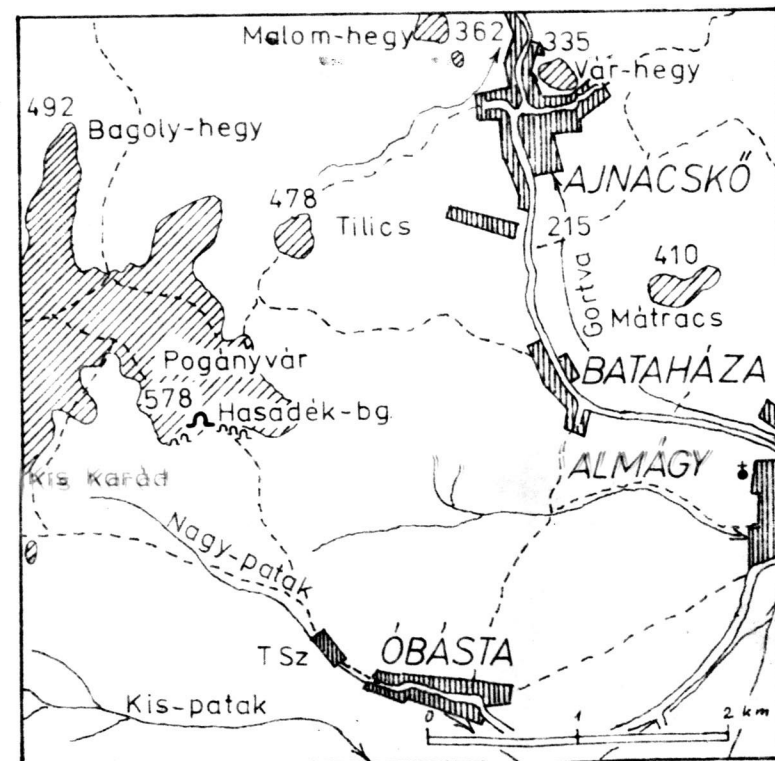
A térkép mértéke 1:100

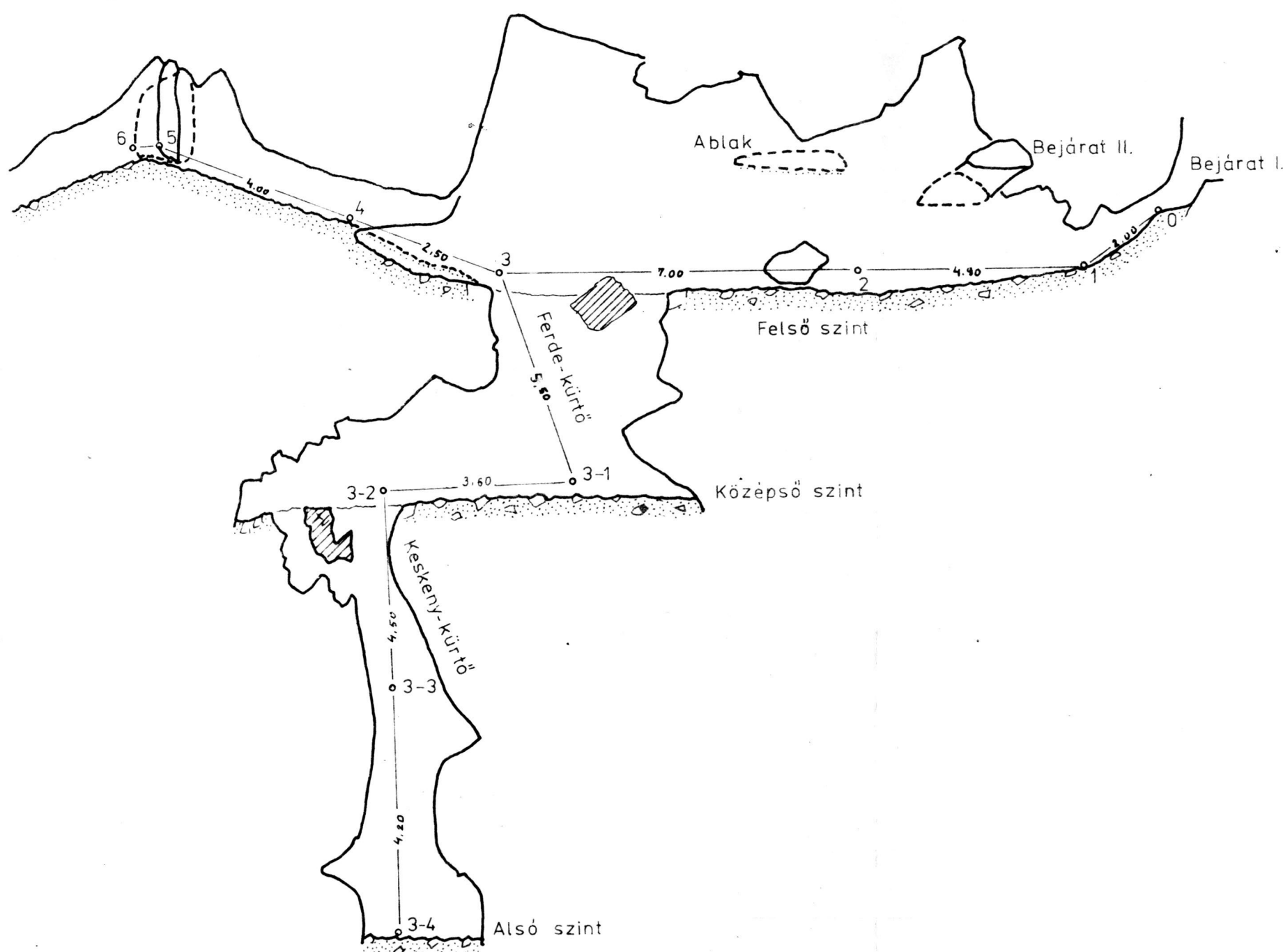
alaprész

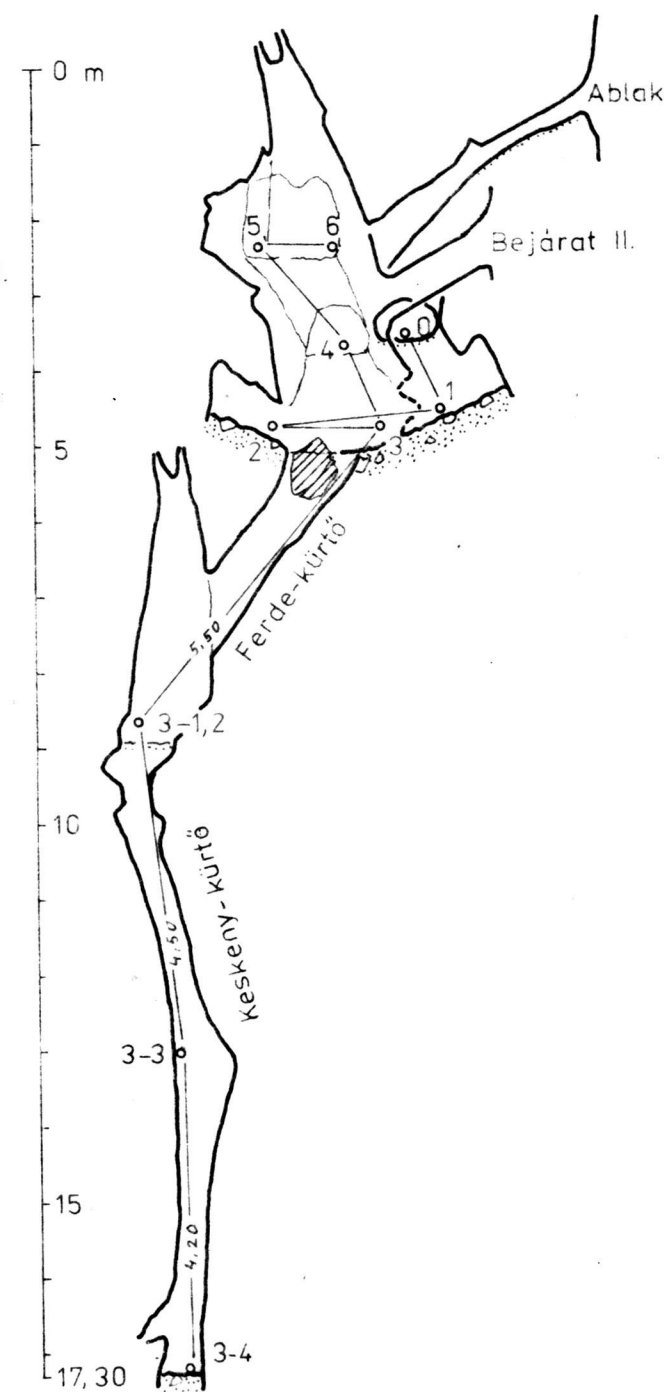
helyszínvázlat

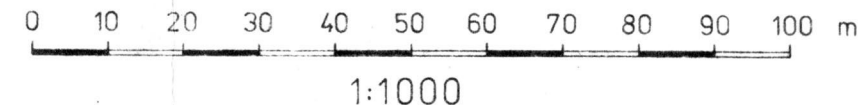
hosszmetszet

keresztmetszet

A POGÁNYVÁR BARLANGJAI

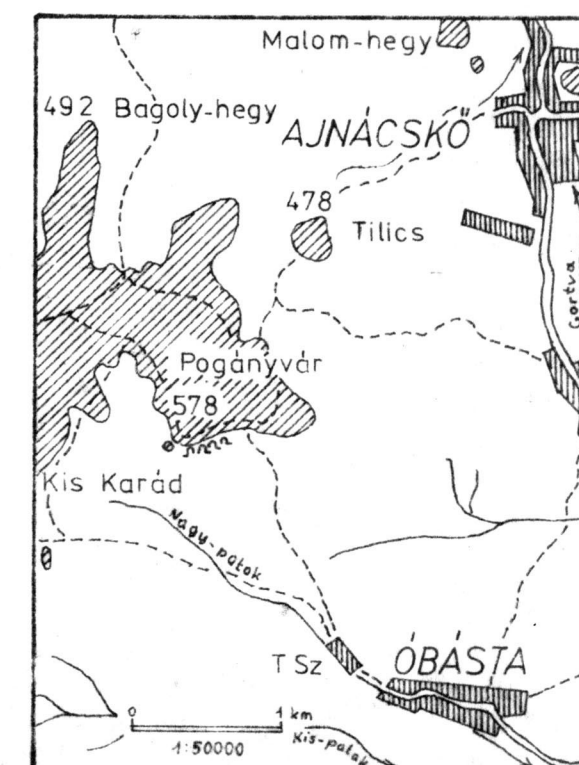

a barlangok alaprajzi vázlatának méretaránya 1:500

felhasználva a „Slovenská kartografia n.p.” különböző térképeit, Jugovics Lajos és Vladimir Stárka publikált vázlatait, valamint az MKBT IV. Bázistáborát által 1988-ban újonnan végzett felméréseket.

1988

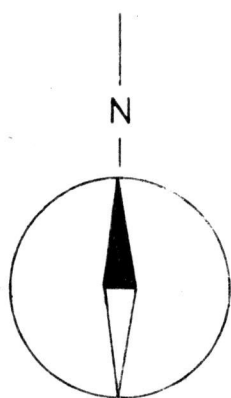

AJNÁCSKŐ, RAGÁCS-HEGY (HAJNÁČKA, RAGÁČ VRCH)

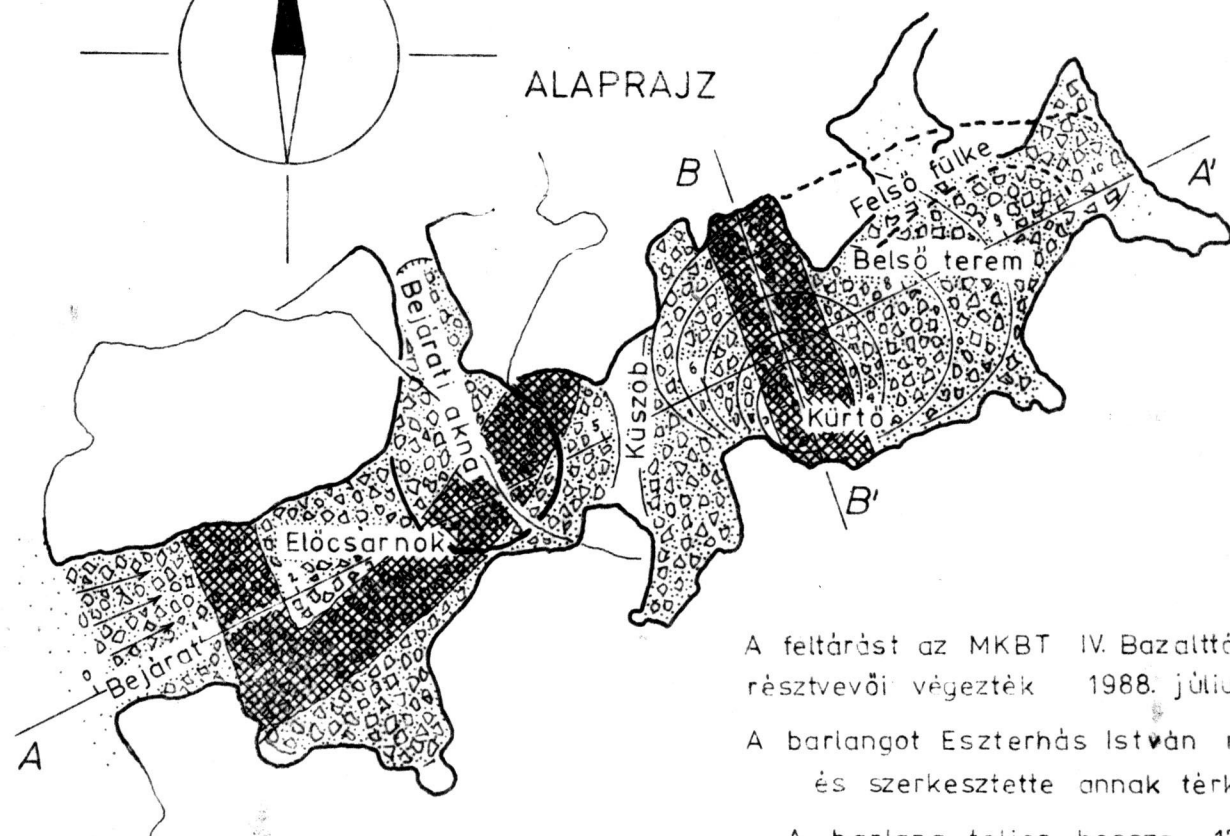
A RAGÁCSI-BARLANG TÉRKÉPE A SZPELEOGENETIKAI FELTÁRÁSRÓL

0 1 2 3 4 5 6 7 m

1:75

ALAPRAJZ

A feltárást az MKBT IV. Bazalttáborának résztvevői végezték 1988. július 12-én.

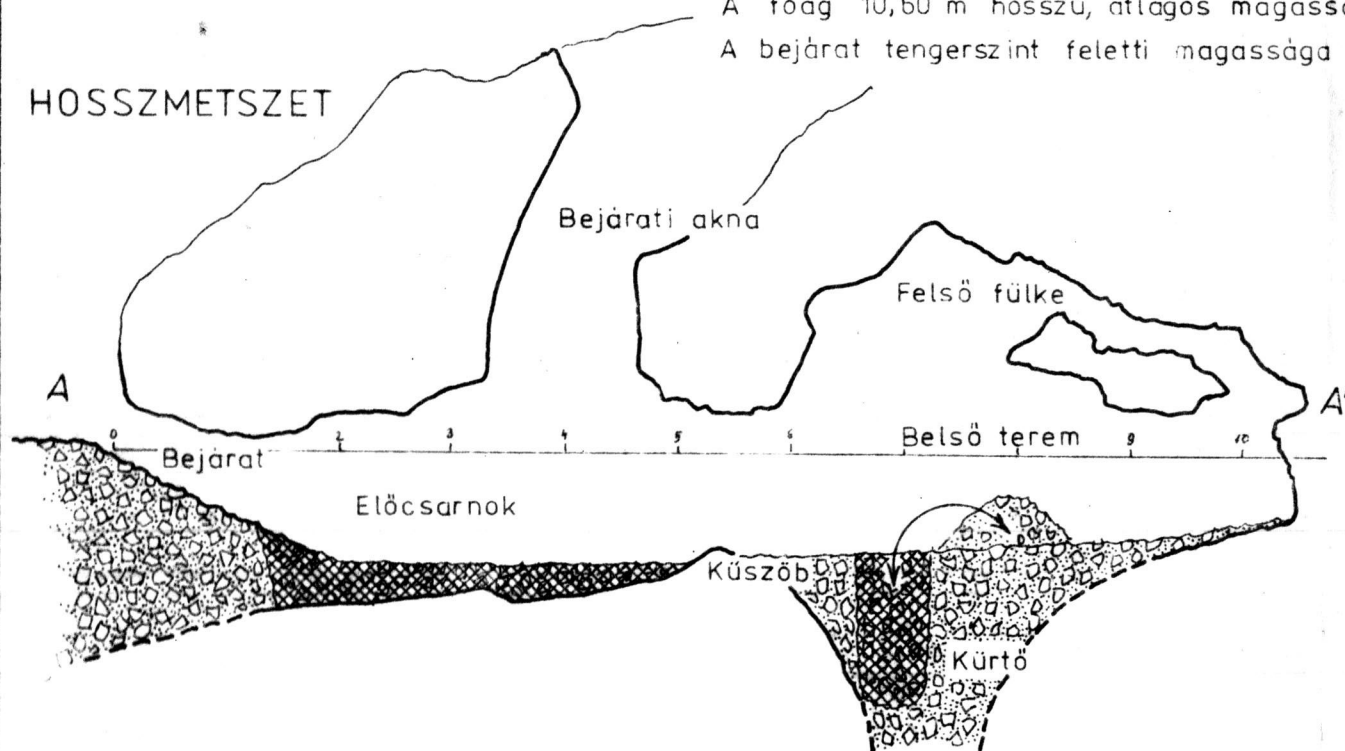
A barlangot Eszterhás István mérte fel és szerkesztette annak térképét.

A barlang teljes hossza 17,20 m

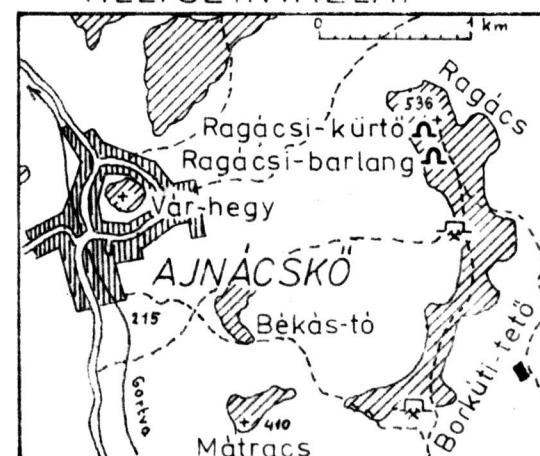
A főág 10,60 m hosszú, átlagos magassága 1,5 m

A bejárat tengerszint feletti magassága 485 m

HOSSZMETSZET

HELYSZÍNVÁZLAT

JELMAGYARÁZAT

- bolygatatlan kitöltés
- ásati árok
- külszíni sziklafal
- barlangi szalkőfal
- feltetelezett szalkőfal
- a kürtő idealizált izobát vonalai

KERESZTMETSZET

